ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

ԾԱՄՕՒԼ

ԱՄՍԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՏԱՐԻ

1892

ՅՈՒԼԻՍ

ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԵԼՈՒԿ ՄԸ	289
ԱՇԽԱՐՀԻ ԾԱՂՈՒՄՆ	302
ՄՕՐ ՄԸ ԶՈՀԸ	309
ԱՒՆ ՆԷ	327
ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ	325
ՀԱՆՊԻՒՍ ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊՅԱՆ ՄԵԾԱՆԱՒՐԱՇՈՒԹԵԱՆ	330
ՓՇՐԱՆՔ	343
ՄՏԱԾՈՂՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ (Շ–Ք)	344
ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ	335
ԱԶԴ	335

ՀԱՄԻՒՆԻԱ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՄՈՒԻԵԱՆ

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ
Ա֊ՐԷՆ Ծ· ՏԱՐԻ 1892
Բաժանորդագինն է՝ 10 ֆր· (4 ր·)։ ՎԵՆԵՏԻԿ՝ Ս· ՂԱԶԱՐ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ
Զ· ՏԱՐԻ 1892
Բաժանորդագինն է՝ 10 ֆրանք։ ՎԻԵՆՆԱ

ԾԱՂԻԿ
Շաբաթաթերթ
Բաժանորդագինն է՝ 50 զրշ· կ· ՊՕԼԻՍ։

ՆՈՐ֊ԴԱՐ
Թ· ՏԱՐԻ
Ամենօրեայ լրագիր
Տարեգինն է 10 րուբլի, վեց ամսուանը՝ 6 րուբլի, հատուկ 5 կոպէկ։ ԹԻՖԼԻՍ։

ԱՐՁԱԳԱՆՔ
Օրաթերթ
ԺԱ· ՏԱՐԻ 1892
Բաժանորդագինն է՝ 10 րուբլի։ ԹԻՖԼԻՍ։

ՏԱՐԱԶ
Պատկերազարդ
Շաբաթաթերթ, Գ· ՏԱՐԻ 1892։
Բաժանորդագինն է՝ 6 րուբլի։ Արտասահման՝ 7 րուբլի։ ԹԻՖԼԻՍ

ԱՂԲԻՒՐ
Պատկերազարդ
Ա֊ՐԷՆ ԺԲ· ՏԱՐԻ 1892։
Բաժանորդագինն է 3 րուբլի։ Արտասահման՝ 4 րուբլի։ ԹԻՖԼԻՍ

ԱՐԱՔՍ
Պատկերազարդ
վէցամեայ Ե· ՏԱՐԻ 1892
Բաժանորդագինն է՝ 3 րուբլի, իւրաքանչիւր գիրքը կ՚արժէ՝ րուբլի 2· 50։ ԲՆՏՐԶՊՈՒՐԿ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄՍԱԹԵՐԹ

ԸԶԳԱՑԻՆ ԵՒ ՀԱՅԱԿԱՆ

ԻԲ. ՏԱՐԻ 1892 ԹՈՒԼԻՍ

ՀԱՆԵԼՈՒԿ ՄԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԲ

ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Պ. Տավքր անձանձիր մարդ մ'էր. ուստի՝ խոկոյն գնաց գտաւ լուսանկարչին՝ որուն անունը Լէնա Սարշայնի մօտ եղած պատկերին նման գրուած էր, և դիւրաւ առաւ որ այն պատկերը տիկին Պաքօմոլինն էր։

— Անթիյ արմաա — մրմնաց Տավքր լուսանկարչին երթալէն ելլելով — ի՞նչ բան ունէր այդ նկարն իր գրասեղանին մէջ, և ինչո՞ւ համար Լիսիա Ֆէննի կ'կարծէր սխալմամբ որ այն իր սիրուհւոյն պատկերն է։ Շատ կ'փափաքի ձեռք ձգել օրիորդ Սարշայնի մի պատկերը։»

Բայց Տավքր իր փափաքին չհասաւ, վասն զի Լիսիա Ֆէննիի խօսքին նայելով, օրիորդ Սարշայն երբէք յանձն առած չէր որ իր պատկերը քաշէն, այնպէս որ կարելի չէր հասկնալ թէ որքա՞ն էր նմանութիւնն այդ երկու կանանց մէջ, և արդէն սըրուած թերանոյշ նկարագրութիւնը գոհացուցիչ չ'ր։

Այս պարագայից մէջ ուրիշ բան չկար ընելիք եթէ ոչ Լէ-նայի հայրը՝ զօրավար Տիքսֆիլը տեսնել. ուստի Տովքը կարե-ւոր պատրաստութիւնները տեսնելով փութաց Ձերին Փրօսէն Ֆօլքսդըն մեկնող շոգեկառքին հասնիլ։

Ոստիկանը ժամանակին հասաւ Ֆօլքսդըն և Սանդիկէդ Համբուն վրայ պանդոկ մ'իջաւ։ Անդ ոմորժելի ճաշ մը հրա-մայեց և ծերուկ սպասաւորի մը հետ յարաբերութիւն հաստա-տեց, սպասաւոր մ'որ կ'ճանչէր ամեն մարդ և ամեն բան գի-տէր։ Այդ լեղուանի ծերուկը պատրաստ էր գոհ ընելու Պ. Տովքրի հետաքրքրութիւնն և Միքայէլ Տիքսֆիլ զօրավարին վրայ կարևոր տեղեկութիւնները տալ։

— Այո՛, պարոն, քալ դիտեմ այդ մարդն — տեսած եմ դինք, պարոն — ըսաւ սպասաւորն պարապ բաժակին մէջ դինի լեցնելով — ծերունի պարոն մ'է, ժամանակին զօրական մը, ունէր երկու դուստր։

— Երկու դուստր — կրկնեց Տովքը եռանդագին։

— Այո՛, պարոն. օրիորդ Ամելիա և օրիորդ Հելէնա, պարոն. երկւօրեակներ, աննման, գեղահրաշ օրիորդներ, այո՛, պարոն, բարձրահասակ, գեղանի, ոսկեհեր։

— Լ՛հ, իրաւ — պատասխանեց Տովքը անտարբեր կերպով մը։ — Մինչ Տիքսֆիլ զօրապետին հետ դեռ կ'տալիին։

— Ո՛չ, պարոն — ըսաւ ծանրօրէն սպասաւորն, որու անուա-նըն էր Մարդին։ — Օրիորդ Հելէնա սիրահարեցաւ պարոնի մը հետ որ Տաղաւարը կ'բնակէր, և անոր հետ խոյս տուաւ։

— Ի՞նչ էր այդ պարոնին անունն։

Իրաւ որ չդիտեմ, պարոն։ Գարիլ կ'անուանէր դինք, բայց կ'ըսէին թէ այդ իր բնիկ անունը չէր։

— Ջարմանք։

Տովքը պահ մը մտածեց այս բանին վրայ։ Նամակներուն մէջ կարդացածը կ'տուղուէր։ Լորա Գալիսդըն իր անունը փո-խած էր ի Ֆօլքսդըն և Գարիլ կոչած. ապա Հելէնա Տիքսֆիլը տունէն յափշտակելով Սէնդ Ճօհն Վուտի ամարանոցը պահած էր՝ Լէնա Սարշայն անուամբ։

— Հապա միւս նորատի օրիորդն, Ամելիան, ինչ եղաւ — հարցուց Տովքը։

— Ո՛հ, նէ լաւ տեղ ընկաւ, պարոն — պատասխանեց Մար-դին։ Լորա Ռուբէրդ Պալքօմպի հետ ամուսնացաւ գրեթէ տա-րի մ'առաջ։ Բայց լսեցի, պարոն, որ անցեալ շաբաթ Լորա Գա-

լիսղընի հետ կծիկն է դրեր — նոյն արիւնն է, պարոն։ Անշուշտ գործը պիտի յայտնուի — և Մարդին հեռացաւ որպէս պի նշանաւոր յանձախորդի մը հրամանը կատարէ։

— Համարիւն — կրկնեց Տովքը մտախոհ։ — Զգիտեմ թէ արդեօք կասկած ունի թէ մի և նոյն մարդն է առեւանդիչն։ Կ'երևի թէ լորտ Գալիսղըն այդ ընտանիքին համար մտանաւոր համակրանքն կ'տածէր, վասն զի անկասկած կ'թուի որ օրիորդ Սարչայն և տիկին Պալքօմպ քոյրեր էին։ Այսպէս մին պահեց և միւսին հետ սիրաբանեց։ Այլանդակ բան, իրաւի, չմտ սլանդակ։ Լաւ, կարծեմ հարկ է երթալ և Տիքսֆիլ զօրապետը տեսնել։

Տովքը լճացուց գինին և գլխարկը դնելով՝ զով օդին ելաւ և հարաւարևմուտին վրայ սկսաւ երթևեկել՝ Տիքսֆիլի հասցէն զգուշութեամբ դրպանը դնելէնետև։ Ծովեզերին վրայ շատ մարդիկ կային. չքնաղ օրիորդները՝ սիրուն զգեստներով, գեղեցիկ երիտասարդներ, կայտառ պատանեակներ և մի քանի ցաւագար անձեր կ'կաղկէին այդ ամբոխն, այնպէս որ Տովքը շատ հաճոյք զգաց անցորդները տեսնելով։ Բայց Տովքը գործի համար եկած լինելով՝ այդ զբօսանքը թողուց և քաղաքը մտաւ։

Տովքը չատով գտաւ Տիքսֆիլ զօրապետին տնակն, որ սիրուն ու հանգիստ բնակարան մը կ'երևէր՝ առջևն պզտիկ պարտէզ մ'ունենալով։ Մաքրուկ սպասուհի մ'ընդունեց և տանջնորդեց դինք պզտիկ սրահ մը։ Այս սրահին ծայրը՝ պատուհանին մօտ՝ Տիքսֆիլ զօրապետը թղմոցի մը վրայ նստած՝ գուբ՝ հանդարտիլ փողոցը կ'նայէր։ Ունէր գաժան, գժգոյն և վշտահար մարդ գէմք մ'որ երբեմն ազօտ եղած պիտի լէներ։ Բազմոցին վրայ յետին ծայր յաղնած գիրքով նստեր էր գանդաղ, ծանր կապերտ մ'ոտներուն վրայ էր ծածկեր, և իր նիհար ըսպիտակ ձեռներն կ'խաղային գիրքով մ'որ իր ծունկերուն վրայ կ'երևէր։

Ներսէնին սրանեղութեամբ մը գլուխը դարձուց երբ Տովքը ներս մտաւ և շատագոր մարդու մը դէպ ձայնով խօսեցաւ։

— Ի՞նչ կայ, մարդ Աստուծոյ — ըսաւ նա տրտմագին։ — Ինչու համար այս ժամուս կ'գաս անհանգիստ ընելու գիս։ Բժիշկը պատուիրեց որ բոլորովին հանգարտ մնամ, և ինչպէս կարելի է վայելել այդ հանգարտութիւնն երբ այսպէս կ'վրդովես գիս։

— Ինչնատ՛ը ձերուկ — մտածեց Տովքը, բայց առանց բաւ

մ՝արտասանելու ցաւագար զօրապետին մօտ նստաւ և սկսաւ խօսիլ։

— Շատ կ՝ցաւիմ, պարոն, որ անհանգիստ կ՝ընեմ քեզ — ըսաւ նա յարգանք — բայց սէտք ղրկի գալ և խօսիլ աղջիկներուդ վրայ։

— Իմ աղջիկներս — կրկնեց Տիքոֆիլ զօրապետը սրամտութեամբ — դու կ՝սխալիս, պարոն, ես միայն մէկ դուստր ունիմ, այս է տիկին Պալքօմպ։

Տովքը յուսահատ ճնաց։ Լոկ մէ՛կ դուստր։ Եթէ այսպէս է, Լէնա Սարշայն չկրնար տիկին Պալքօմպի ազգականը լինիլ, և հետևապէս իր կարծիքը Բիքէմպիի սէրին չարժատիպ մասին բոլորովին անհիմն պիտի ելնէր։ բայց միւս կողմէ՝ Հելէնա Տիքոֆիլ անունն ինչ կ՝նշանակէր, ինչ կ՝նշանակէր ծերունի պարոնին պատկերը զոր իր մօտ ունէր։

Անշուշտ ճշմարիտ պիտի լինէր։

— Իմացած եմ, պարոն — յարեց Տովքը — որ երկու դուստր ունիս։ մին տիկին Պալքօմպն և միւսն օրիորդ Հելէնա Տիքոֆիլ։

Հիւանդոտ ծերունին իր սուր աչերն անոր վրայ յառեց։

— Ո՞ր սատանան կ՝ղրդռէ քեզ, պարոն, իմ առանին զօրծերուս մէջ քիմք դնել։

Տովքը խակոյն այդ հարցման պատասխանեց։

— Իմ անունս Տովքը է։ Ես գաղտրս մ՝եմ։

Տիքոֆիլ զօրապետը բարկութեամբ իր ձեռքը զարկաւ բարձին։

— Անտարակոյս լորա Պոբէրդի կողմէ կ՝գաս — ըսաւ նա հեգնորէն։ Ես կ՝մտածեի կինը թողուլ, և քեզ պրկած է որ վկայութիւններ գտնէ։ Ես քան մը չդիտեմ։ իմ դուստրս միշտ լաւ դուստր մ՝եղած է ինձ համար, և եթէ լորա Պոբէրդ անոր հետ չնորհքով վարուէր, այդ միախառնան լորա Պախտընի հետ երբէք տեղի չպիտի ունենար։ Մեղաւորն ինքն է, և ոչ իմ դուստրս։

— Ես լորա Պոբէրդի կողմէ եկած չեմ — ըսաւ Տովքը սառնութեամբ — այլ Պահիկանութեան կողմէ։

— Ի՞նչ գործի համար։

— Միւս գաղերդ մասնաւոր համար։

Տիքոֆիլ հառաչ մ՝արձակելով չարժուեմ մ՝ըրաւ և Տովքրի նայելու վայրագ դիմքով մը։

— Տէ՛ր Պատուած։ միթէ Հելէնա մեռա՞։

— Ո՛վ է Հէլէնա — հարցուց Տովքը անդողութեամբ։

— Իմ դէւտրս, իմ դուստրս։

— Ես այնպէս կարծեցի լսել բերնէդ որ լոկ աղջիկ մ՛ունիս, պարոն։

Հիւանդ մարդը դէմքը անդին դարձուց։

— Երկու աղջիկ ունէի — ըսաւ նա ցած ձայնով մը — բայց մին, անգրանիկն, խոյս տուաւ ապիրատի մը հետ, որու անունն է Գարիլ։ Այնուհետեւ իր մասյ լուր չառի, և այսպէս միշտ կ՛ըսեմ թէ մէկ հատիկ աղջիկ ունիմ։

Տովքը պահ մը մտմտաց։ Իր միտքը շատ փափուկ էր և կը վարանէր իր բանելիք ընթացքին վրայ։

— Տիքսֆիլ զօրապետ — ըսաւ նա վերջապէս — գիտեմ որ ես դեռեւին մարդ մ՛եմ, իսկ դուն ազատանքի մը անդամ չես եղեր ինձ քու առանձին գործերուդ վրայ խօսիլ, բայց կայ մարդ մ՛որու համար այս խնդիրը մաշու ու կենաց խնդիր մ՛է, և եթէ իմ պատմելիքս լսես տարակոյս չունիմ որ պիտի օգնես ինձ որ վտանգած իմանամ։

Տիքսֆիլ ոտքիանին կ՛նայէր, և իր արտասովոր պայծառ աչերուն մէջ մութ կրակ մը կ՛վառէր։ Ապա հառաչ մը հանեց և պատրաստուեցաւ մարիկ ընելու։

— Խօսէ նայիմ ինչ որ կ՛ուզես — ըսաւ նա դանդաղօրէն — և եթէ հնար է ուզածդ պիտի կատարեմ։

Հետեւեալ Տովքը պատմեց անոր ձկրտին վազոցի ապանութեան դէպքը, ոխիին Պալքօմպի վախտուան, և ըսաւ թէ պատճառներ ունէր հաստատելու որ այս երկու իրողութիւններն խորհրդաւոր կապ մ՛ունին իրարու հետ։ Նոյնպէս յայտնեց Մ՛այլս Տիւմնոնի ձեռնակալութիւնը և անոր յանցապարտութեան վրայ ունեցած կասկածները։

Երբ Տովքը խօսքը աւարտեց, Տիքսֆիլ պահ մը լուռ կեցաւ։ ապա ոտքիանին դառնալով իր բարակ մատերն ջղածգօրէն իրարու զարկաւ։

— Ես վէմ մարդ մ՛եմ — ըսաւ ծերունին սրտայոյզ — և իմ առանձին գործերս ամէնքն ալ մէկ պարզելու բնաւ պէտք չունիմ, բայց ներկայ պարագայիս մէջ արդարութեան գործ մը կատարած պիտի լինիմ ամեն նկատումն ալ որ կուզայ թողլով որպէս զի անմեղ մարդ մը վտանգէ ազատի։ Ինչ է փափաքդ իմանալ։

— Նախ՝ Լէնա Սրշայն միթէ քու դուստրդ էր։

Տիքոֆիօ՝ իրրև պատասխան՝ ցոյց տուաւ մատովը սեղան մ՚որ մօտ էր և որու վրայ կար ոսկիէ չրջանակ մը։ Այս չրջանակը կ՚պարունակէր երկու կենդանագիր։ Տովքր առաւ զանոնք և պատուհանին մօտ գնալով սկսաւ նայիլ ուշադիր։

— Երկու պատկերներն ալ մի և նոյն կնկան չեն — հարցուց նա։

Տիքոֆիօ թեթև մը ժպտեցաւ։

— Դու միայն չես առաջին անգամ խաբուողն — ըսաւ նա հառաչով մը։ — ուշ. մին իմ Հելէնա գուստրս է, որ՝ քու պատմածիդ նայելով, կարծեմ՝ Լէնա Սարշայն պիտի լինի, իսկ միւսն Ամելիան է, տիկին Պաքօմոլ — երկարեաց։

Տովքր աւելի ուշադրութեամբ քննեց լուսանկարները և ապշած մնաց այս երկու կիներու նմանութեան վրայ, նմանութիւն որ շատ աւելի աչքի կ՚զարնէր երկուքն ալ հիշտ մի և նոյն հպարտատը հպած լինելով։

— Շատ զարմանալի է — ըսաւ Տովքր, և այլ ևս տարօրինակ չգտաւ որ Լիտիա Ֆէննի և Աննա Լիվըրա չփոթեր էին Լէնա Սարշայնի զրասեղանին մէջ գտնուած պատկերին խնդութիւնը։

— Ես շատ տարիներէ ի վեր այս տեղ կ՚բնակիմ — ըսաւ Տիքոֆիօ մեղմ ձայնով մը, և իմ երկու աղջիկներս ինձ հետ կ՚տարին վաղուց մեռած էր իրենց մայրը։ Շուրջ երեք տարի առաջ, երիտասարդ մը՝ որ Փարիզ կ՚կոչէր ինքզինքը, հոս եկաւ և Տաղտարի պանդոկն իջաւ։ Կերպով մը յաջողեցաւ մուտ գտնել տունս և կ՚երևի թէ Հելէնային գեղեցկութենէ զարնուեցաւ։ Ես կարծեմ թէ նա սիրտ ամուսնանար աղջկանս հետ, երբ ահաւոր ձայներ հասան իր անկարգ կենաց վրայ, իմացայ նաև որ չէր նա ինչ որ կ՚ուզէր ինքզինքը ցոյց տալ։ Իսկոյն երեսին տուի իր անշահ վարմունքն, բայց նա իմ ամբաստանութիւնս հերքեց, այնպիսի մատնտու կերպով մ՚որ իսկոյն տանս մուտքն ահոր արգիլեցի։ Հետևանքն այս եղաւ որ Հելէնա խոյս տուաւ անոր հետ։ Այնքան բարկացայ որ հրաման տուի չարտասանել աղջկանս անունն իմ առջև, և միշտ կ՚ըսէի, ինչպէս ըսի և քեզ, որ ըսկ մէկ հատիկ աղջիկ ունիմ այս է Ամելիա դուստրս, որ անցեալ տարի կարգուեցաւ լորտ Հուբերդ Պաքօմոլի հետ, և կ՚յուսայի որ դանէ այդ տղիկս չգիտէ հետևիլ իր քրոջ օրինակին։ Սակայն այժմ ամեն բան պիտի մոռնայ քանի ձմեռուան թիւնը խօսելու համար, լորտ Հուբերդը

պատասխանատու կ'համարիմ, վասն զի քանչ գիտեմ որ չատ բարեսիրտ աղջիկ մ'էր, և ստոյգ եմ որ ընտիր կին մը պիտի լինէր։ Լորա Ֆաբերդ չատ նախանձոտ էր, սոսկալի բնաւորութեան տէր մարդ մը, և ահա նա գրկիս տուաւ այս անախորժ դէպքին։ Ըսածէդ կ'ենթադրեմ որ իմ խեղճ Հելէնաս իր քոյրը տեսնելու գացած է վախուստի դիշերն, որպէս զի յորդորէ զինք որ լորա Գալիսղընի հետ մեկնելու դիտաւորութենէ ետ կենայ։ Անտարակոյս իրաւունք ունէր խօսելու այնպիսի մարդու մը վրայ որ իր կեանքը թունաւորեց, բայց կ'երևի թէ իր փափաքներն անօգուտ եղան և ապա լորա Գալիսղընի բնակարանը դիմած պիտի լինի որ զանի յանդիմանէ։ Լորա Գալիսղընն իր բնակարանը չգտնուելով Հելէնա դուրս ելած և իր մահը գըտած է։ Իսկ Ամելիա լորային հետ խոյս տուած է, ինչպէս որ ըսիր։ Իմ երիտասարդութեան ժամանակ բաւական անկարգ կեանք մը վարած եմ և ցօղ մեղաց համար գաւակները կ'ատառապին։

— Բայց այդ չբացատրեր Լէնա Սարչայնի խորհրդաւոր մահը։

— Այդ անունով մի յիշեր զանի — ըսաւ ցամաքուն Տիքսֆիլ։ Այդ անունն իրեն արգահատիք կ'բերէ։ Միւս կողմէ իրաւունք ունիս իր մահուան գաղանիքը միշտ անլայտ կ'մնայ, բայց չեմ խմանար, այդ ըսածէդ, թէ ինչ գրգիռ կրնար ունենալ Մայլս Տիգմօնա դուստրս սպանելով։

— Ձեմ կարծեր — ըսաւ Յանկարծ Տովքը — որ նա սպանած լինի Հելէնան, բայց ես կ'փափաքիմ խմանալ աղջկանդ անցեալ կեանքը։ Ունէ՞ր նա սիրահարներ։

Տիքսֆիլ կաս կարմիր եղաւ։

— Միշտ լաւ դուստր մ'եղած էր ինձ համար — ըսաւ ծերունին հանդարտօրէն — բայց կարծեմ թէ չատ խնկարկուներ ունէր։

— Միթէ իր վրայ զարմացողներուն մէջէն անունը դիտես։

— Ո՛չ։

— Եւ ոչ անձ մը։

— Ո՛չ անձ մը։

Ինքնայայտ էր որ Տովքը Տիքսֆիլէն ուրիշ տեղեկութիւն մը քաղելու յոյս չունէր. ուստի մնաս բարև ըսաւ և դուրս ելաւ։

Երբ Տովքը իր պանդոկին ճամբան բռնելով, կ'ըսէր իւրովի. — Բայց և այնպէս. դոնէ բան մ'երևան հանեցի, այս է՝ Լէնա Սարչայն և տիկին Պալքօմպ քոյր էին, և երկուքն ալ միևնոյն

մարդը կ'սիրէին։ Այժմ փափաքելի է ինձ իմանալ թէ արդեօք սիկին Պալքօմպ նախանձէ չարժած իր քոյրը սպաննեց։ Կրօղը տանի մին և միւսը. դործն երթալով կ'կնճռոտի։ Աւար մէջէն ինչպէս պիտի ելնեմ չդիտեմ։ Այս-այցս գաղտնիքը պարզելու տեղ աւելի մթացուց։ Կարծեմ պարտաւոր եմ տեսնել լորտ Ռուբէրդ Պալքօմպն և անոր մի քանի հարցումներ ուղղել։ Գանի որ իր կինն այս դործին մէջ մատ ունի, իրաւունք ունիմ անոր դիմել։ Ձեռքս եկածը պիտի ընեմ որպէս զի այն երիտասարդին կեանքն ազատեմ, վասն զի ստոյդ եմ որ անպարտ է։

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

ՄԱՅԼՍ ՏԻՂՄՕՆԹ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ Կ'ԴՏՆԷ

Մայլս Տիղմօնթ էապէս բարի պատանի մը չէր, բայց բաւական բարի էր ներկայ սերունդին նորելուկ երիտասարդներուն կերպով։ Գաջառդչ, խնդումերես էր, և կ'ընդունէր թեթեւակի, բայց իր ձեռնակալութիւնը շատ խիստ կ'մուէր իրեն՝ քանի կ'մտածէր որ ծանր ամրատանութեան ներքև կը գտնուէր իրեն պատանիչ Լէնա Սարչայիլ։

Ներկայ ժամանակիս սիրոյ չնական վարդապետութեան համեմատ՝ Տիղմնթի բոլոր բարեկամներն՝ հիմակ որ նեղութեան մէջ էր, պարտաւոր էին իրենց կռնակին անոր դարձնել, բայց նոյն իսկ բարեկամներու մէջ թագուն բարեսիրութեան մը զարմանալի բաժին մը կայ, այնպէս որ և ոչ մին երես դարձուց իրմէ։ Իր դժբաղդութեան պատճառաւ ծաղր ու ծանակ լինելու տեղ՝ Տ'զմնթ տեսաւ որ իր բարեկամները ջերմացէս պաշտպանեցին իր դատն և թէ ակռաներու և թէ սրահներու մէջ արդահատութեան առարկայ եղաւ։ Շատ անձեր թէ իր դասակարգին և թէ դրտկան չրջանին մէջ որու մի անդամն էր եղած, համակրութիւն ցոյց տուին այն փայլուն և բարեսիրտ երիտասարդին և բարձրաձայն սկսան հռչակել որ իրեն դէմ եղած ամրաստանութիւնը սոսկալի սխալմունք մ'էր։

— Ինչ, Պ. Մայլս Տիղմնթ մարդասպան մը լինի — կ'ըսէին ամենք — ինչու չդանել նաև որ Ֆէնդրսըրիի արքեպիսկոպոսն անաստուած մ'է։ Միթէ կարելի բան է։

Ինչպէս որ կարգ մը բոյսեր երբ ճմռթին անուշ հոտ կ'բուրին, նոյնպէս Մայլսի դժբաղդութիւնն իր չուրջ բոլորեց իր

բոլոր բաբեկամները, պատրաստ ի հարկին, օգնութեան հասնելու։

Եւ արդարև Տիզմոնտ, խեղճ պատանին, կարօտ էր օգնութեան, վասն զի չատ փափուկ էր իր վիճակը՝ քանի որ հետևեալ ամբաստանութեան կէտերն վկայութեամբ հաստատուած էին։

ա.) Սպանութեան դիչերն ինք վերջին անգամ տեսած էր Լէնա Սարչայնը.

բ.) Երկպի անոր հանդիպեր էր Սէնդ Ճէյմս փողոցին մէջ որ սպանութեան տեղատարածին մօտ է.

գ.) Նա իր մատնունէր դաչոյն մ'որով, հաւանօրէն, սպիրը գործուած էր։

Մայլս այս ամբաստանութեանց պատասխանեց այսպէս.

ա.) Նա չէր տեսած այն դիչերը Լէնա Սարչայնն, այլ ուրիչ սիկին մ'որու անունը տալու կ'ուզէր.

բ.) Իր ներկայութիւնն Սէնդ Ճէյմս փողոցը ակնարկուած դիչերը պարզապէս պատահական էր.

գ.) Իսկ ամանին մէջ գտնուած դաչոյնն Լէնա Սարչայնէ առած էր, այն օրուան միջօրէին, երբ նէ լորտ Գալիսդընի բնակարանն եկած էր որպէս զի անոր հետ խօսի վարձատրին վրայ։

— Ահա ամեն բան պատմեմ քեղ դաչոյնի մասին — ըսաւ Պ. Մայլս իր փաստաբան՝ Նօրվուտի։ — Ես լորտ Գալիսդընի բնակարանն էի երկուշաբթի կէս օրէն ետք քանի մը թղթեր կարգի դնելու համար, երբ Լէնա Սարչայն խենդի պէս ներս մտաւ որպէս զի Գալիսդընը տեսնէ։ Ջանացի անդորրել զինք, բայց նէ անտառ մնաց և դաչոյնը հանելով յայտնեց որ նախ Գալիսդընը սպիտի սպաննէ և ապա սիկին Գալբօնդը։ Փորձ մ'ըրի զէնքը ձեռքէն առնուլ, բայց նէ մէկդի նետեց։ Ոչ ինք և ոչ ես գիտէինք թէ այդ դաչոյնը թունաւոր էր, վասն զի եթէ գիտնայինք այնքան անզգուշութեամբ չէինք վարուեր։ Դաչոյնը վար ընկնելով չեզակի գետնէն ցատկեց վառարանին մէջ և ես ալ զայն առնելու փութալով ոտքս վրան դրի ևգոմէջը կտրեցի։ Եւ որպէս զի Լէնա Սարչայն նորէն չառնու դաչոյնին կտորները ոտքսն դրի, տուընս տարի և սեղանի մը վրայ դրի։ Եթէ դատաններուն մէջ գտնուեր են չէզրն ու կոթն անտարակոյս մէկը ոտքս գրած պիտի լինի հոն։ Իսկ Լէնա Սարչայն նոյն օրն թողուց գնաց, և այնուհետև բնաւ չտեսայ զինք։

— Ուրեմն ոչ էր այն սիկինը զոր նոյն իրիկունը տեսար — հարցուց փաստաբանը։

— Ձեմ կարող այդ ըսել — պատասխանեց երիտասարդը կամակորութեամբ։—Խօսք տուի այն կնկան որ մկրտու մը չընեմ մինչեւ որ իրմէ հրաման չստանամ, և մինչեւ այդ հրամանը ստանալս լուռ պիտի մնամ։

— Եւ ճրը պիտի գայ այդ հրամանը։

— Երբ լորտ Գալիսդընն իր գրօսանաւովը վերադառնայ։

— Այդ խօսքդ — ըսաւ Նօրվուտ — կարելի է հեռացնել որ ուիկին Պալքօմպի կ'ակնարկես։

— Ես այդպիսի բան մը չըսի։

— Ո՛չ, չըսիր — պատասխանեց արագօրէն Նօրվուտ — բայց կ'ըսես որ խօսելու հրամանը պիտի գայ կնկան մը կողմէ, և գրօսանաւին մէջ միակ կինն է Պալքօմպ, քանի որ լորտ Գալիսդընի հետ խոյս տուաւ։ Արի՛ ըսէ ինձ, մինչ ուիկին Պալքօմպն էր նոյն գիշեր տեսած կինդ։

— Ձպիտի պատասխանեմ քեզ։

Նօրվուտ բոլոր ճիգը թափեց որպէս զի որոշ պատասխան մը կորզէ կամակոր երիտասարդէն, բայց ի զուր։ ուստի յուսահատ ելաւ դնաց։

— Անկարելի է հրաշք գործել — մրմնաց նա իւրովի դէպ ի դրատունն ուղղելով — և եթէ այս յիմար պատանին բոլոր ճշմարտութիւնն ինձ չյայտնէ չեմ գիտեր թէ ինչ պիտի կրնամ ընել։

Երբ դրատունը հասաւ օրէնսգէտն — ըսին թէ ուիկին մ'իրեն կ'սպասէր։ Անդոգութեամբ ակնարկ մը նետելով իր դրադրին մատուցած այցետումսին՝ սաստիկ ալլայեցաւ։

— Օրիորդ Բէնճօլա — ըսաւ նա — Տէ՛ր Ա.տուած, այդ աղջիկը լորտ Գալիսդընի նշանուած էր։ Ձեմ հասկնար թէ ինչ գործ ունի հոս։

Նօրաւի օրիորդը ներս մտաւ և, դրսի դուռը գոցուելով՝ Պ. Նօրվուտ չուտով փարատեց իր կասկածները։

— Մ'իմէ դուք Պ. Տիլմօնտի փաստաբանը չէ՛ք — հարցուց օրիորդը։

— Այո՛, այդ պատիւն ունիմ — պատասխանեց Նօրվուտ, դեռ ևս չհասկնալով օրիորդին նպատակը։

— Ես — ես չատ հոգ ունիմ Պ. Տիլմօնտի համար — ըսաւ օրիորդն վարանելով — բայց պարտիմ նախ ըսել թէ նա իմ խոնայրս է։

— Բայց ես կարծէի թէ լորտ Գալիսդընն . . . :

— Լորա Գալիսգըն օտարական մ՛է ինձ համար։ — Երբէք սիրած չեմ այդ մարդը, թէև իմ խնամակալս փափաք ունէր զիս անոր հետ կարգելու. ես կ՛սիրեմ Մայլս Տիզմենտն, և եթէ չսիրէի այս տեղ չպիտի գայի։

— Լաւ, բնազդս ատոյգ եմ որ նա անմեղ է։

— Անմեղ. երբէք տարակոյս մը չեմ ունեցած իր անմեղութեան վրայ, բայց կ՛փափաքիմ իմանալ թէ ինչ միջոցներ կան անոր անմեղութիւնը հաստատելու։

— Այդ դժուարին դործ մը պիտի լինի — ըսաւ Նօրվուտ մտախոհ — քանի որ չեմ կարող հասկնալ գինք ամեն բան ինձ ըսելու։

— Ի՞նչ ըսելու կ՛մերժէ — հարցուց սըիորդ Բէնֆիլտ։

— Լորա Գալիսգընի բնակարանը տեսած կնոջ անունն, ըսպանութեան գիշերը։ Ես կարծեմ թէ տիկին Պալքօմպն էր։

— Տիկին Պալքօմպ — կրկնեց Մէյ զարմացմամբ։ — Ինչ դործ կրնար ունենալ այդ տիկինը նոյն վայրը։

— Կարելի է Լորա Գալիսգընը տեսնելու դնաց։ Եւ պատճառ ունիմ հաւատալու թէ տիկին Պալքօմպն էր, վասն զի Պ. Տիզմենտ կ՛ըսէ թէ խօսք տուած է իր տեսած կնոջ բնաւ անունը չտալ մինչև որ իրմէ հրաման չստանայ. և ապա կ՛ըսէ թէ չպիտի խօսի մինչև որ Լորա Գալիսգընի զբօսանաւը չվերադառնայ, և որովհետև այդ նաւուն մէջ միայն տիկին Պալքօմպ կ՛գտնուի, ուրեմն իր ակնարկածն այդ կինն է։

— Բայց ինչո՞ւ համար կ՛մերժէ ըսել թէ այդ կինն է։

Նօրվուտ ուսերը թօթուեց։

— Լաւ, անվայել է տիկնոջ մը գիշերուան այն ժամուն այցելել մարդու մը բնակարանը . . . իր անուան արատ . . . ։

— Իր անմեղն — կրկնեց Մէյ Բէնֆիլտ արհամարհական ձայնով մը — պէտք չունի այժմ զայն անարատ պահել, քանի որ անուն և պատիւ հաւքին տուաւ Լորա Գալիսգընի հետ խոյս տալով. բայց ուրիշ ինչ միտք կայ ի նպաստ Պ. Տիզմենտի։

— Կարևոր բանն է պաշտպանն — ըսաւ Նօրվուտ. — Նա յայտնեց ինձ թէ Լէնա Սարչայնէն տեսած և զայն տուները տարած է. ուստի եթէ տան տիրուհին կամ ուրիշ անձ մը զայն տեղ մը գրած են, անտարակոյս այդ դաշտոնը տեսած պիտի լինին։

— Ուրեմն այդ կէտը պարզելու համար պէտք է տեսնել տան տիրուհին։

— Անտարակոյս. բայց չգիտեմ թէ ուր կ՛բնակի։

— Ես գիտեմ. այն է՝ Բրիմրոզ Հրկլընդ Պլումպրի։ Կարող էք երթալ այն տեղ և ձեր ուզածն խմանալ։

— Այո՛, կարելի է փորձել — ըսաւ Պ. Նօրվուտ մտախոհ — բայց կ'վախնամ որ ունայն յոյս մ'է։

— Սովորաբար ունայն յոյսեր կ'իրանան — պատասխանեց օրիորդ Մէյ յուսալից ժպիտով մը։ — Այսպէս ուրեմն կ'երթաք Պ. Տիգմնտի տունը, և ամէն մեզի կ'հաղորդէք ձեր քննութեանց արդիւնքը։

Նօրվուտ հաւանեցաւ այս բանին, և երբ՝ օրիորդ Բենֆօլտ ելաւ գնաց, կառապան մը կոչեց և Մայլս Տիգմնտի բնակարանը քշել տուաւ։ Ռօնտալինա, սպասուհին, աւելի քան երբէք նիհարցած և ուրուականի նման, դուռը բացաւ և յայտնեց իրա-ւազիտին թէ տիկին Մըլկի, տան տիրուհին, դուրս ելած է։

— Շատ կ'ցաւիմ — ըսաւ Նօրվուտ, վհատ ձայնով մը։ — Մի-թէ դու սպասուհին չէս։

— Այո՛, պարոն պատասխանեց Ռօնտալինա՝ խոնարհութիւն ընելով։

— Միթէ բոլոր տուներուն դո՞ւ կ'սպասաւորես։

— Այո՛, պարոն։

— Է՛հ, ուրեմն պիտի կարող լինիս թերևս կատարել խըն-դիրս — ըսաւ Նօրվուտ զուարթագին։ — Տար դիս, խնդրեմ, Պ, Տիգմնտի սենեակը։

Ռօնտալինա, Լոնտօնցի օրիորդ մը լինելով, շատ ուշիմ էր-սուր աչքով մը նայեցաւ Պ. Նօրվուտի երեսը դիտելու համար թէ արդեօք գողութեան խորհուրդ մ'ունի՞ մարդն։ Երբ քննեց և տեսաւ որ Նօրվուտ կասկածելի անձ մը չէ, վեր սարաւ զա-նի և անոր ցոյց Պ. Տիգմնտի սրահը։

— Հիմակ — ըսաւ Նօրվուտ՝ նստելով — կ'խնդրեմ որ իմ մի քանի հարցուՄներուս պատասխանես։

Ռօնտալինա ոտկաց և ըսաւ։ — Այո՛, պարոն — մեքենապէս,

— Պատրաստ եմ, պարոն։

— Արդեօք կ'յիշե՞ս թէ կոտրած դաշոյն մը կար այս տեղ — չեղբ մը և կօթ մը, միթէ տեսած ես։

Ռօնտալինա իր զոդնոցը ճմրթեց հանգոյցի ձևով և խո-րունկ մտածեց, ապա ըսաւ թէ տեսած է։

— Լա՛ւ, և երբ տեսար զայն,

— Գրեթէ չարաթ մ'առաջ, պարոն — պատասխանեց Ռօն-տալինա։ — Պ. Տիգմնտ ժամը հինգին եկաւ երբ ես սեղանը կը

պատրաստակի և ըսաւ — չկիտի ճաշեմ, վասն զի դուրս պիտի երթամ — ապա դրպանէն հանեց դանակն, որ երկու կտոր ե-ղած էր, և սեղանին վրայ նետեց· վերջը հագուեցաւ· Ես ալ սեղանը վերցուցի և վար իջայ· երբ նորէն վեր ելայ տեսայ որ գացեր է· ես ալ սկսայ ախտասիլ և սենեակը կարգի դնել։

— Միթէ դաշոյնը միւս սեղանին վրա՞յ էր։

— Դանաքը, պարոն — սրբագրեց Ռօնտալինա — այո՛, պարոն, նոյն տեղն էր· առի կտորներն և ամաններուն մէջ նետեցի որպէս զի աղայք չխառնեն։ Կարծեմ թէ դէշ չըրի, պարոն։

— Ո՛չ· բնաւ — պատասխանեց Նօրվուա — բայց ըսէ ինձ, միթէ նոյն գիշեր տուն դարձաւ Պ· Տիզմօնտ։

— Այո՛, պարոն, բայց շատ ուշ, պարոն, ժամն երեք էր ա-ռաւօտեան· նա դրան բանալին չունէր, ուստի ես ելայ դուռը բանալու։

— Միթէ պղտոտ էր։

— Բոլորովին, պարոն· միայն քիչ մ՚այլայլած կ՚երևէր· իր սենեակն ելաւ առանց բառ մ՚ըսելու։

Ահա այս եղաւ Ռօնտալինայի տուած բոլոր տեղեկութիւնը· ուստի Նօրվուա տունէն ելաւ գնաց ստացած տեղեկութեան վրայ դոհ լինելով։ Իսկոյն Բարք Լէյն քշեց և Ռօնտալինային բոլոր իմացած բաները օրիորդ Մէյ Բենֆօլտի հաղորդեց։

— Կ՚ասեմ ես, օրիորդ — ըսաւ նա իրեն եղրակացութիւն· սոյն կնոջ վկայութիւնը կ՚հաստատէ թէ Պ· Տիզմօնտ չէ գործած այն ոճիրը դաշոյնով։

— Ուրեմն կ՚ենթադրեմ որ ընեն թէ ուրիշ դաշոյնով մ՚ըրած է — յարեց Մէյ դառնութեամբ։

— Եթէ այդ բանն ըսեն հակառակորդներն իրենց դատին աննպաստ բան մ՚ըսած պիտի լինին — պատասխանեց Նօրվուա պաղարիւնով — վասն զի Տովքր կ՚երդնու որ ոճիրը գործուած է այդ դաշոյնով, և եթէ Պ· Տիզմօնտ զայն չգործածեց — ինչպէս որ կրնայ ապացուցուիլ վկայութեամբ — ուրիշ մէկն ալ գործածած չպիտի լինի։ Միւս կողմէ կ՚ըսէք թէ լորտ Ռուբէրդ նոյն գիշերն Պէրքլիր կ՚գտնուէր։

— Այո՛, հոն կ՚գտնուէր — բայց վերջին կառապարով դարձաւ և ապա իր ակումբը գնաց կէս գիշերէն առաջ։

— Միթէ հիմա տո՞ւնն է — հարցուց փաստաբանը։

— Ո՛չ, բայց կարող ես տեսնել գինք ժամը հինգին մօտ — ըսաւ օրիորդ Մէյ Բենֆիօլտ — նա իր գրատան մէջ փակուած

կ'մնար իր կնոջ փախուստէն ի վեր, բայց այսօր գործի համար դուրս ելաւ։

— Ուրեմն պիտի գամ զինք տեսնելու։

— Ո՞նչ բանի համար կ'ուզէք տեսնել զինք։

— Շատ հետաքրքիր եմ գտնել թէ արդեօք այն գիշեր իր կնոջ ընթացքին վրայ տեղեկութիւն ունէ՞ր, և միթէ նէ տունէն դուրս ելած էր։

— Չեմ կարծեր որ այդ մասին կարող լինէ ձեզ դոհ ընել, քանի որ նա իր կնոջ հետ դժտած էր և զատ սենեակներ կը բնակէին. սիւս կողմէ՝ եթէ ատուգէք անգամ թէ տիկին Պալքօմպ նոյն գիշեր լսրտ Գալիսդընի բնակարանն այցելած է, այդ ատուգութիւնը չպիտի ազատէ Պ. Մայլս Տիզմնոռը։

— Այդ մասին չեմ կարող որոշ բան ս'ըսել — պատասխանեց Նօրվուտ խնդագին — միայն կրնայ օգնել գաղտնիքը պարզելու, և երբ ամեն բան պարզուի, վստահ եմ որ Պ. Տիզմնոռ կերպով մը կ'արդարանայ։

(Շարունակելի)

ԱՇԽԱՐՀԻ ԺԱԴՈՒՄՆ

ԵՒ

19րդ· ԴԱՐՈՒ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Այս մակադրով ֆրանսական թերթի մը, Գիւրական պաշտօնաթերթին պարբերէր, շատ չահեկան տեսութիւն մ'ունի։ Աչխարհի ծագումը, Աստուծոյ գոյութիւնը, հոգւոյ անմահութիւնը և այլ բնազանցական խնդիրներ ամեն ժամանակ իմաստասէրներու հետաքննութեան առարկաներ եղած և թերեւս ալ յաւէտ անհամար հատորներ գրուած են թէև, սակայն այդ խնդիրները տակաւին վերջնական լուծում մը չեն գտած և միշտ կ'հետաքրքրեն մարդկային հարցասիրութիւնն։ Պ. Ֆերնան Նիգոլային, այն յօդուածս հեղինակը, շատ հակիրճ չրջանակի մը մէջ կ'ամփոփէ մի քանի կարևոր ապացոյցներ և տեսութիւններ որ

եղած են և միշտ կ'լինին վէճի ներքև գանուած կարգ մը դերբնական հալածերու մասին, և միխիթարական եղրակացութեան մը կ'յանգին։

Ընդհակիսին լինելով որ սոյն տեսութիւնն, իր պարզ ու դիւրըմբռնելի ճոճքով, մեր ընթերցողներու ուշադրութիւնը պիտի գրաւէ, արժան կ'դատուի քաղուածօրէն տրամադրել թերթիս մէջ։

Պատերազմի ունեցայ քանի տարի ուսումնասիրել վարդապետութիւններ, իրեր և մարդեր, և մինակ երեք անհատ գտայ որ անաստուածութիւնն կ'դասին, կ'ուզեմ հաւատալ որ անկեղծ էին . . . ։

Առաջինն էր անասնաբոյժ մ'որ, չարունակ կենդանիներ ուսումնասիրելով և անոնց մէջ ապրելով, ամեն տեղ անբաններ կ'տեսնէր։ Այս անասնաբուժին համար Ծորդս տեսակ մ'երկոտանի էր, երկձեռնի մը՝ նախաստեղծներու կարգէն, կամ, նըչանաւոր բացատրութեան մը համեմատ, կապիկներու բանակին մէջ ապագայ տատնատեալ մը։

Երկրորդն էր մասնագէտ քիմիաբան մը, որու կեանքը նուիրուած էր կաւանօ (ծիրտ) լուծելու, պարարներ քանակելու և գանազան աղբերու ներգործութիւնը համեմատելու. արդարև օգտաւէտ ուսումնասիրութիւն, որ, սակայն, անզօր է միտքն դէպ ի տեսլականը խանդավառել և գերագոյն զգացումներ ներշնչել։

Երրորդն անաստուածն էր ուսանող մը, կերպ մը դասալուրկ (déclassé) որ, տասն և հինգ տարի ոևէ պրակտիկական կամ ճարտարական արհեստ մը ստանալու ի դուր փորձելէն ետև՝ մի օր որոշեց՝ չատ ճախողուածներէ յոգնած-դադրած, բան մը լինիլ. այսպէս նիհիլասլաս եղաւ, ինչպէս կ'լինի մարդ խանութպան կամ հաշուակալ և անաստուածութեան արհեստ մը ինքնուին ստացաւ, և այս միայն կարող եղաւ ձեռք ձգել . . . ինկզինքին ապրիլ։

Ընդ հակառակն՝ երբ կ'նկատեմ հաւատացելոց փափաքն, լաւ ևս ըսենք, այն փառաւոր բանակն որ կ'հաւատայ հանդերձեալին, ընդհանրապէս Աստուծոյ մը և պատասխանատու հոգւոյ մը, ան, թոյլ տուէք ինձ ըսել, այն ժամանակ կ'գտնեմ ինքզինքս աղնիւ և փառաւոր ընկերութեան մը մէջ. համեմատութիւնը սփոփիչ և զուգահիւսը հրահանգիչ է։

Իրաք՝ ակնարկ մը նետեցէք հին կամ ժամանակակից պատմութեան վրայ, և պիտի տեսնէք որ, աննշան բացառութիւններէ զատ, ամեն Հանճարի մարդիկ հոգեպաշտական հաւատը զաւանած են։

Այնպէս կ'երեւի թէ միայն անկատար կամ անկեալ բնաւորութիւններն, տարօրինակ գոռոզութեան մը նրբութեամբ, կարող են տենչալ վար իջնելու, նիւթն իրրև նախահայր և անէութիւնն իրրև ապագայ պահանջել։ — Այս ուսումնասիրութեան սկիզբն մեր առջև կ'կանգնի ամենէ սովորական առարկութիւնն՝ որ է այս։ « Կ'հաւատամ միայն այն ամեն բաներուն զոր կ'տեսնեմ ». դատաբանութիւն՝ որ երեցածին չափ հնարիմաց չէ։

Ի՛նչ, մի՞թէ մարդ իրաւունք ունի՞ ուրանալու ինչ որ չտեսներ. ինչ պիտի պատասխանէր ուրեմն թերահաւատն եթէ իրեն ըսէին — ցոյց տուէք ինձ ձեր գաղտնութիւնը, ձեր հայրական սէրը . . . Թէ ոչ պիտի հետեւցնեմ որ չիմար մ'էք, անսիրտ մարդ մ'էք։

Բայց պատասխանը կ'լսեմ։

Անշուշտ, պիտի պատասխանեն, չեմ կարող չօշափել ինչ որ իմ առջեւս համբերելիք, բայց կ'ապացուցանեմ ձեզ իմ իմացականութիւնս գործերովս, իմ կամքս՝ գործունէութեամբս, իմ զգրովս՝ ինձ ներշնչած անձնուիրութեամբը։

Լաւ ուրեմն, պարոններ, եթէ այդ պատճառաբանութիւնը բանաւոր է, նոյնպէս ճշմարիտ կ'մնայ երբ ան կ'գամ ձեզ ըսելու. մտադիր եմ, ձեզ ապացուցանելու Աբարիչն Աբարչագործութեամբ։

Կ'ըսէինք թէ կան բաներ զոր չենք տեսներ և որոց կ'հաւատանք, ընդ հակառակն, կան որ տեսանելի են և որոց չենք հաւատար։

Գաւաղան մը կ'մղէք ջրին մէջ, ջուն խորտակուած կ'տեսնէք . . . կ'նշմարէք ծառերու կամ լամպարներու երկայն ղուգաչար մը, այնպէս կ'երեւի թէ գծերն հեռանալով կ'մօտենան։ Այս երեւոյթները կ'տեսնէք, իրաւ, սակայն բնաւ հաւատ չէք ընծայեր անոնց։

Ուսալ՝ ձեր դատողութիւնն է (զոր չէք տեսներ) որ կ'ուղղէ և կ'սրբագրէ ինչ որ կ'տեսնէք, և որոյ չէք հաւատար։

Երբ այսպիսի նախադասութիւններ կ'կապեմ. — Ամբողջը մեծագոյն է քան մասը. — Ամեն արդիւնք պատճառ մ'ունի. —

Անշրպետ անկր է. — Հանգանանութիւնէ բնած տատմներ կ'արտայայտեմ, վերջնական դաղափարներ, և սակայն կարելի տատուգութեան ներքոյն ասոնք կ'ատնի մնդ։ Եւ այս գերբնական ծանօթութիւններն նուազ պիտանի չեն դիտութեան մարդոց որքան իմաստասէրներու։

Կամայ ակամայ՝ գերբնականութիւնն ամենուն վրան կ'իջնէ, մինչև իսկ դրականութեան ամենէ ջերմ կուսակցին վրայ։ այսչափ գրեցինք ու և է միութիւն։ աւելցուցինք այդ միութեան այնքան պրոներ հրապարակի մը, քաղաքի մը, գաւառի մը մանկևսիմը լեցնելու համար . . . երբէք չպիտի կարենաք թուաձնան մը գանել այնքան մեծ օրուբ կարելի չինի յաւելուլ կրոնի մը, տատը, հարիւր, հազար դրօներ, և այսչափ անհնձնու

Արդ՝ գիտէք թէ այս միջոցիս իսկ ինչ կ'ընենք, գոք և նա . . . գուտ գերբնականութիւն։ Եւ այս գործոզութեան համար պէտք չկայ ոչ մատենի, ոչ գրքի, ոչ գործիներու և ոչ ու և է նիւթի։

Իմ բանականութիւնս ձերինին հետ կ'խօսի և ամեն գիրար կ'հասկնանք։

— Հակադարձ փորձն ընենք։ Աւտոիկ մարմին մը, քար մը։ Հարուածով մը կ'հանենմ կտոր մը։ Երկու մասի կ'բաժնենմ այդ կտորը։ կ'ենն ալ կ'տորրաբաժնենմ, ապա մի և նոյն գործողութեան կ'ենթարկեմ քառորդ մասն և բաժանումը կ'շարունակեմ . . . : Վերջին բեկորը հարիւր երկու ծայր պիտի ունենայ, քանի որ բեկոր մ է։ և երթէ երկու ծայր ձեռի, ունի նաև միջին մ'որու ալ ու ձախ դին կ'գանուին երկու հատ կէտ։ Եւ այս գործողութիւնը անհունս կրնայ շարունակուիլ, միշտ և շարունակ։

Ներթէ բաժանականութեան այս ծանօթութիւնը գուտ բանականութեան արդիւնքն է. ինչ փոյթ. մարդկային մտաց միայն կ'ծանրանայ, ին չպէս անուսնման անկր պետի ծանօթութիւնը։

Գ. Ժուբաէն * արձակ կ'խօսէր առանց գիտնալու. ներթէ բանական, ինք, գերբնականութիւնն կ'խօսի առանց ուզելու։

Եւ այս կ'պատահի ամեն անգամ որ մարդ հանրացման երևոյթին կ'հետևի, այսինքն ամեն անգամ որ մարդ է բանին բարձրագոյն իմաստով։

* Անհարկութիւն Մօլիէրի մեկ կատակերգական անձին որ անդեաս կ'ընէր ինչ որ չէր կամիր։

Կենդանին չէ կարող վերանալ մինչև վերացական գաղափարներու մակարդակն։ Բանի մ՚օրինակներ պիտի տան մեզ նիւթին ծայրագոյն բաժանականութեան վրայ գաղափար մը։

Մուշկի կաղը մ՚օրքան իր հոտաւէտ մասնիկները ծաւալէ, այնինքն՝ օրքան տարիներ որ տարանջատի (désagréger), զարմանալի իր ծանրութենէ զգալի բան մը չպիտի կորսնցնէ։ Կարմրագոյնի հատիկ մը կրնայ գունաւորել ջրի քանակութիւն մ՚որ իրմէ տաս միլիոնէն աւելի տարածութիւն ունի։

Ասոր, նշանաւոր հանքարանն, յայտնեցաւ 25,255 թերթիկներ անջատել մէկ հաղարամեթր փայլարէ (mica)։

Միթէ դիտո՞ք թէ օրքան մարդկային արեան բարդ գնդիկներ պէտք են որպէս զի մէկ հաղարամէդր լայնութիւն մը կազմեն։ Աւելի քան երեք հարիւր։

Այն անասնիկներն որ ջրածնիք անուամբ կ՚կոչուին, որ հազարատարիկ խոշորցնող մանրադիտակով տեսանելի են, ունին գնդիկներ։ Միթէ հնար է երևակայել անոնց նօսրութիւնն, եթէ միանգամ մտածուի որ ջրածնիին տրամագիծը է միայն երեք տաս հազարերորդ հազարամէդրի։ Այդ ջրածիններ ունին ըերան մը, ատամն մը, թրթռուկ թարթիաններ չարժելու համար, վերջապէս յօրինուածութիւն մը։ Եւ տասնք ևս, անտարակոյս, անընդմարելի անասնիկներով կ՚անանին, անասնիկներ որ բան կարող ունին չարժուր գործարաններ . . . ։ Ո՞ր կայ աւանուլ։

Եւ կ՚ըսուի թէ Աբսոլիւ չկայ։

— Վայ եթէ կ՚յայտարարէ թէ չէ կարող ըմբռնել ժամայոյցի մը գոյութիւնն առանց ջոյն չինող ժամագործին . . .

Ենթադրենք որ աշխարհ գոյութիւն ունի առանց արարչագործութեան, թէև բաւական դժուարին է, կարծեմ, ընդունիլ։ Բայց վերջապէս, վիճարանութեան սահմանջման համար, ենթադրենք որ Տիեզերք Յաւիտենական էակի մը գործը չէ. ասոր ինչ պիտի հետևի։

Ենթ աշխարհ չէ առեղծուած, ուրեմն յաւիտենական է։ Անխուսափելի է այս եզրակացութիւնն, վասն զի ուրիշ ելք չկայ։

Լաւ ուրեմն, ինչ առաւելութիւն պիտի գտնէք, արամարաբանութեան տեսակէտով, յաւիտենական էակի մը տեղ պնել հազարապէս յաւիտենական աշխարհ մը։

Դժուարութիւնը նոյնը կ՚մնայ. առարկութիւնը կ՚հետևայնէք, բայց չէք ջնջեր։

Իրար՝ սոյն երկու պարագայից մէջ իրաւաբանութիւնը շուա-
րած կ'ընայ։ Ուրեմն կամայ ակամայ հարկ պիտի լինիլ ընդու-
նել կամ յաւերժական Աստուած մը կամ յաւիտենական նիւթ
մը, բայց ո՛և է պարագայի մէջ, կայ յաւիտենական տարր մը։

Դիւրին է նկատել թէ մարդկային անձնասպառանութիւնն
ինչ կ'չափի այս փոխանակութեամբ։

Ընդ հակառակն՝ արամաբանութեան դէմ մեղանչել է երկ-
բորդ ենթադրութեամբ։

Արդարև՝ վերագոյն այլ բանաւոր գաղափար մ'է հաւատա-
ալ դերագոյն կամ մը, արարիչ արարածներու և իր իմացակա-
նութեամբ և կամքով նիւթը կառավարող։

Ընդ հակառակն՝ անիմանալի բան մը, աններելի հակասու-
թիւն մ'է ենթադրել թէ անգիտակ, անգոյ, անշարժ և կուա-
նիւթն կրնայ արտադրել իմացականութիւն, զգացում և կար-
գաւորութիւն։

Վոլթեռ, ուզելով չեչտել մտքի գերակշռութիւնը նիւթին
վրայ, կ'գրէ — ներսում կ'խնդրուի բառիս բուն իմաստով
— «Ինկ ես, կ'պնդեմ թէ աստրեռութիւն մը կայ նիւզընի
հանճարին և Ջրլիի մը քակոսին մէջ։»

— Մէկ նկատեմք՝ չատ իրաւացի է ըսել թէ հանճարեղու-
թիւնէ ծնած ստուգութիւնները բացարձակ համոզում կ'ներ-
թագրեն և թէ աւելի գրական գիտութիւնը չէ կարող ազատ
մնալ բազմաթիւ հիմնական սկզբունքէ, այսինքն բանականու-
թեան կոչում կ'ընէ իրեն անոգորելի խնամակալ պաշտպա-
նութեան մը։

Մեր խօսքը լաւ ես ճշտենք և հաստատենք որ գիտութեան
մէջ ինչ որ բացարձակ է, դեռ ես յարաբերական ճշմարտու-
թիւն մ'է մի քանի մասամբ։

Միթէ գիտութիւնը չսորվեցներ, թէ ծանրագոյն մարմին մը
նուազ ծանր մարմնոյ մէջ կ'ընկղմի։ Ահա այս սկզբան ուժով
փետուրը օդին մէջ կ'թռի, փայտը ջրին երեսը կ'ծփայ, գայլա-
խաղը ջրին մէջ կ'սուզի։ . . . Սակայն, որքան որ երկիրն անհա-
մեմատ ծանր է քան օդն, կամ կ'մնայ զայն ամփոփող օդային
ոլորտին մէջ։ Հետևապէս օրէնքը կ'պարզի ճշմարիտ լինելէ
երբ ասոնցմէ նիւթ կայ և ինչ որ բնագիտութեան մէջ սոյպ
է, աստղագիտութեան մէջ ոսոյպ լինելէ կ'դադրի։

Միթէ հաւատաք կը հասկնաք, սկսած է խռովանիլ, այս
երկու օրէնքն՝ որ իրարու հետ անհրաշտակ են։

Կեդրոնախոյս զօրութիւն, կեդրոնաձիգ զօրութիւն, պիտի ըսէք։ Շատ լաւ։ Երկու բառ կայ այս կրկնակ երեւոյթը նշանակելու համար, բայց քննագատութիւնն ոչ նուազ կ'մնայ իր ամրոզջութեան մէջ։ Բայ ատոր՝ այն զօրութիւններն, տեսակ մ'աստուածութիւններ, միմէ աւելի՛ տեսանելի են քան նոյն ինք Աստուած։ Այնպէս կ'ենթադրուին, և այդ ենթադրութիւնն, առանց գիտութեան անփնտելի հակութեան մը կարգը կ'դասուի։

Ուրիշ գիտողութիւն։ Ուժգրանութեան հիմնական սկիզբը հետեւին կայականութիւնն է։ երբ անզգայ մարմին մը շարժման մէջ դրուի որուպին պատճառով մը անշարժ կ'մնայ իր տեղն։ Այս է սկիզբը։

Արդ՝ երկիրը, հետեւի՝ ահագին կոյտ մը, անջրպետի մէջ կը դառնայ կրկին շարժմամբ, մին օրական, միւսը տարեկան թռուցիկ՝ հրաշալի կանոնաւորութեամբ մը։

Մեքենագէտը, երկրաչափն, ճարտարագէտը կ'սխալին։ Բայց դալ, Նիւտն վրիպակներ կ'ընեն . . . ։ Ինք երկիրն, չսխալիր, միայն չսխալիր։

Թարմեալ իրաւունք ունիմ ըսելու աստանօր, յանուն նիւթի կայականութեան սկիզբին, քանի որ երկիրը կ'շարժի, ըսել է թէ կայ շարժիչ մ'որ անոր միայ կ'նեղդործէ . . . ։ Նոյնը կարելի է ըսել միւս մոլորակներուն, թէեւս բոլոր աստղերուն համար եւս, մի գիտէ . . . ։

(Շարունակելի)

ՄՕՐ ՄԸ ՋՈՒԸ

ԹԱՏԵՐԱԼԱՂ

ԵՐԵՔ ԱՐԱՐ

Ա Ն Ց Ի Ն Ք

Տ՛ ՄԱՏՐՈՒՀԻ	
ՈՒՐԱՄ	Տ՛. Մարտունիի որդին
Օր. ԱՍՏՂԻԿ	» » աղջիկը
Օր. ԱԼԻՆԱ	Արամի սիրական
Վ. ՀԱՐԱՄ	Ալինէի հօրեղբայրը
ՊԵՐՃ	Արամի բարեկամը
ԹՈՐԳՈՄ	Տ՛. Մարտունիի եղբայրը
ՍԱՒՄԱՆԿ	Ախտաւոր
ԼՈՐԱ	Սենեկապահուհի

ԱՐԱՐ Ա՛

(Տեսարանը է Արամի տան մէջ սենեակ մը, արտոներ, սեղան մը մէջ տեղը, վրան գրքեր, թղթեր):

ՅԱՒԻՂ Ա՛

ՈՒՐԱՄ առանձին բազմած:

Ձիս երկու տարի է որ հայրս կորուսած եմ, բայց վայրկեան մ՛ըսկ անոր յիշատակէն չեմ կարող բաժնուիլ: Եւ ապերախտ պիտի ընէի եթէ մոռնայի հայր մը որ ինծ՛ հօրմէ մ՛աւելին էր, որ բարեկամ մ՛էր միանգամայն: Հետզհետէ կ՛զգամ որ զայն կորսնցնելով անդարմանելի կորուստ մ՛ըրի: Եւ այժմ աւելի ատստիկ կ՛զգամ անոր թողած պարապն, նախ իմ սրտիս եւ ապա մեր տան մէջ: Ո՜հ, հայր իմ, ի զուր կ՛փնտռեմ քեզ ի զուր կ՛կոչեմ քեզ, խուլ կ՛մնաս աղաչանացս, իմ ղառն վիճակիս եւ առաւ ապրող սրտիս տագնի: Վստահ եմ որ եթէ իմ մօտ

գտնուիլը պիտի սիրուիլը որպէսզի սրտի ցաւն և պիտի ջնայիր անոր հոգւոյն դառնութիւնը դարմանել, պիտի ուզուիլը անոր դանդաղ քայլերը, պիտի վանէիր անոր վշտալի պաղատիարները, պիտի մխիթարէիր զայն, պիտի գործադրէիր անոր սրտի արդար իղձն, վերջապէս անոր երջանկութիւնն ապահովելու համար չպիտի խնայէիր հոգ և խնամք։ (Վայրկեան մը կ'լռե, ապա ուրախ եղեռով կ'շարունակէ)։ Ի՛նչ, ինչ կարող եմ ընել, ինչ կ'մնայ ինձ ընել, իմ հօր արժանի զաւակը լինիլ, անոր թշուառ անունը պատուաւոր կերպիւ դարձնել, անոր աղնիւ վարքն ունենալ, զայն սիրել, գլուխ ծռել ամարտի օրէնքին և համակերպիլ պաշտելով անոր սիրական յիշատակը։ Ի՛նչ, ահա տարի մը ևս ունիմ որ հօրս կամաց համեմատ պիտի կարողանամ ինձ թշուառ ժառանգութեան տէրը լինիլ, պիտի կարողանամ վերջապէս ազատ լինիլ և իմ երկարամեայ մտատիպարն, իմ սրտիս իղձն անարգել ի գործ դնել և իմ երազոցս հրեշտակին հետ ասպրիլ խաղաղ ու երջանիկ։ Ո՛հ պիտի յաջողիմ, պիտի կարենամ արդեօք փարատացնել համեմատ ամեն ինչ ի գործ դնել։ Երբեմն ամեն ինչ պայծառ կ'երևի մտքիս մէջ, բայց անմիջապէս ահա կ'պղտորի և ամեն ինչ կ'ըսկսի տխուր ու մութ տեսնել։

ՏԵՍԻԼ Բ·

ԱՐԱՄ և ՍՈՒՐՄԱԿ խորը գտնուած դուռը բանալով։

ՍՈՒՐՄԱԿ· Պարոն Արամ։

ԱՐԱՄ· Ի՞նչ կայ Սուրմակ, դո՛ն կ'սենտուես։

ՍՈՒՐՄԱԿ· Ա՛յո, աչք իմ, Պ· Պերճ եկած է և կ'խնդրէ իմանալ եթէ ունիք տրամադրութիւն զինքը ընդունելու։

ԱՐԱՄ· (ժպտելով) Անշուշտ, չուտ զինքն հոս առաջնորդէ։ (Սուրմակ դուրս կ'ելլէ)։

ՏԵՍԻԼ Գ·

ԱՐԱՄ, ապա ՊԵՐՃ ՍՈՒՐՄԱԿի առաջնորդութեամբ։

ԱՐԱՄ· Ահա անկեղծ սիրտ մը, ճշմարիտ բարեկամ մը, որուհետ անչահախնդիր բարեկամութեան օշակով մը կ'կապուի իմ սիրտն։ Մանաւանդ այժմ ձեր կարիքն է ինձ զուտ սիրոյ

վրայ հաստատակաք բարեկամութիւններ, հազուագիւտ դարձած է, չըսեմ անկարելի, այս տեսակ երևոյթներու։

ՊԵՐՃ. (Ներս մտնելով ետեւեն Սուրմակ) Ներչ՛, բարեկամ, եթէ քեզ անհանգիստ ըրի։

ԱՐԱՄ. (դեպի Սուրմակ) Կրնա քաշուիլ։ (Դառնալով Պերճի) Ի՛նչ, բարեկամ, ուսկից կ՛երթես սեթևեթն և սպասաւորի միջոցաւ ներկայանալու ձևակերպութիւնն, ինչ, միթէ անծանօթ մ՛եմ ինձ և տան համար։ (Աթոռ մը ցոյց կ՛տայ եւ կ՛բազմին դիմ առ դիմ)։

ՊԵՐՃ. Ահա բացատրեմ քեզ այսպէս վարուելու պատճառները, նախ՝ որ բաւական կանուխ է, երկրորդ՝ մայրդ դիմաւորիլ պիտի կասկածներ չյարուցանելու համար այս միջոցին դիմելի, և երրորդ՝ դիտեմ որ սիրասիրտ սրտերու համար ժամեր կան որ առանձնութեան կ՛փափաքին և կ՛սիրեն միայնակ իրենց մտածմանց հետ խօսելու և երազելու։

ԱՐԱՄ. Եւ միթէ կրնա՞ս արգելք լինիլ ինձ քու ներկայութիւնդ. եթէ իրաւի այդ տեսակ հոգեկան տրամադրութիւն մ՛ըսկ ունենամ, ընդհակառակն աւելի պոռ կ՛լինիմ, քանի որ հօրս մահուանէ իվեր քեզմէ զատ մէկը չունիմ իմ սրտի դաղտնեաց հաղորդ։

ՊԵՐՃ. Դարձեալ տխրութեամբ համակուած կ՛տեսնեմ դէմքդ և դառնութիւն կ՛բուրեն խօսքերդ. նոր բան մը կա՞յ։

ԱՐԱՄ. Ի՞նչ պիտի լինի, բարեկամ, կ՛տառապիմ, անտարբերներու մէջ կ՛գտնուիմ, որոնց յայտնեմ ցաւս, քեզմէ զատ ոչ ոք կ՛հետաքրքրուի վիճակիս, դիտես թէ մայրս ինչպէս՝ չըսեմ դաժան՝ արհամարհոտ ձև մ՛ունի ինձ նկատմամբ։ Աներիկայ եմ որ գիտէ իմ սէրս առ Ալինէ։ Բայց համարձակութիւն չտար ինձ բառ մ՛իսկ խօսելու։ Ո՛հ, Պերճ, չգիտես թէ որքան կ՛տիտանեմ հայրս, ո՛հ, իմ սիրական հայրս որ, եթէ ողջ լինէր, անշուշտ չպիտի թողուր գիս այսպէս անդնդախոր կ՛մտածեմ, գլուխս կ՛պտտեմ, միջոց մը գտնելու և իմ բացատրութիւնս կատարելու համար, բայց կ՛տատամսիմ, կ՛շփոթիմ երբ միայնակ կ՛գտնուիմ նէրա առջև։

ՊԵՐՃ. Միթէ չե՞ս կարող քոյրդ մէջ դնել և նէրա միջոցաւ քու հոգեկան վիճակին մօրդ առջև պարզել տալ։

ԱՐԱՄ. Բարեկամ, քոյրս դեռ մոռր է այս տեսակ խնդիրներու մէջ միջամտելու համար։ Եւ միանգամայն չատ զգայուն, դիտեմ որ եթէ իմ սիրտս նէրա բանամ, սաստիկ պիտի զգածուի և ինձ հետ պիտի տառապի, է՛հ, աւելի լաւ է չխանգա-

թէ նէրսա անմէղ հանգստութիւնն և չերպովիլ նէրս անթիծ սիրտն, քանի որ դիս անդունն կ'սիրէ՝ և պատն վիճակիս առջև պիտի ակռի և ահկից զատ ինձ նման չպիտի համարձակի մօտս խօսիլ։

ՊԵՐՃ. Ուրեմն հանդերութիւն, արդէն բաւական ժամանակ կրցար համրերել, մէ դիտէ թէ ինչ պիտի ծագի վրաղը։

ՄՐԱՄ. Այո՛, բարեկամ, բայց իմ սէրն դիս յանետաս կ'ընէ, չգիտեմ ինչո՞ւ, թաց ճշմարտութիւն մ'է, որ ամէն ինչ մոռի կ'տանեմ, ապագան ինձ նկատմամբ սխալուր կ'երևակայեմ, դժբաղդութիւն մը, աղէտ մը կարծես գիս կ'սպասէ։ Ամենէ կը կասկածիմ, ան, թերևս ապերախտութիւն մը լինի, բայց ինչո՞ւ պահեմ, Ափինէ անգամ կ'կասկածիմ, քաչ զգալով անգամ նէրս նուիրական ակն, նէրս մաքուր սիրան որ ինձ հանաբ մը, ան կ'տրմիլ, ինչ, կ'կասկածիմ որ մէ պատչ գիս յանկարծ չքէ։

ՊԵՐՃ. Անտեղի էն, բարեկամ, կասկածնելդ, դեռ երիտասարդ, քուկդ է ապագան, ուրիս պատուաւոր անուն, յաւ փարք, նախանձելի վիճակ մը, պատկառելի հարստութիւն մը։ Կ'սիրես աղջիկ մը, որը, գեղանի, անմեղ հրեշտակի մը նման, հաւնաս և ազնիւ որ օժիտ չուներ, որ սեռնկասպանուհւոյ մը հետ կ'ապրի քաշուած աշխարհէ, գրեթէ վանքի մը մէջ։ Փոխադարձ՝ ինչպէս դու ևս քաչ գիտես, կ'պաշտուիս, մրթէ անտեղի չէ՞ յանետութիւնդ, ո՞վ կարող է բաժնել երկու անմեղ սիրահար սրտեր, ո՞ր գաւազան ձեռքն կ'համարձակի ձեր առջև պատուար քաշել։

ՄՐԱՄ. Այո՛, Պերճ, իրաւունք ուներիս, չատ ծիշտ կ'խօսիս, բայց ան՝ երկիւղս ուսկից կ'յառաջանայ։ Կ'ճանչնաս Գ. վահրամն, Ափինէի հօրեղբայրը որ մեծ հարստութեան տէր է և ընդարձակ վաճառականութեամբ կ'պարապի։ Նա է որ կ'հոգայ Ափինէն իր հպրօր և հարսին ձանհատանէն ի վեր, անոր պարտաւոր է վերջապէս Ափինէ իր հանգիստ կեանքն։ Մտածէ, Պերճ, որ եթէ յանկարծ որոշէ իր եղբօր գլուխն առնուանցնել կ'կարծեմ թէ Ափինէ պիտի կարենայ իր տիար և վիներոտ բնաւորութեամբ իր պաշտպանին, իր հօր եղբօր կամայ դէմ դնել։

ՊԵՐՃ. Բայց, բարեկամ, առ այժմ այդպիսի բան մը չկայ և թէ լինի անգամ, մրթէ դու չլաս ձայ, այդքան տկար ես որ չկարենաս Գ. վահրամի ներկայանալ և իր եղբօր աղջկան ձեռքն խնդրել։ Կարծեմ թէ քու առաջդն մերժելու բնաւ պատճառ մը չունի։

ԱՐԱՄ. (գլուխը ցնցելով)· Ա՛յ, Պերճ, բայց այդ քանի՜ տարիէ մը միայն պիտի կարողանամ ընել, երբ իմ անմիս անկախ տէրը լինիմ, իսկ եթէ այդ երկար ժամակէն առաջ գիս կանխեն, ինչ պիտի լինի վիճակս, ո՛հ, յուսահատութիւնը կ'պատչարէ գիս։

ՊԵՐՃ. Կ'զարմանամ երբ այդպէս խօսիլդ կ'լսեմ, կ'կարծեմ տեսանելէ տասանամեայ մանուկ մը։ Մարդ իջիր, Արամ, մի՛ մոռնար որ 24 տարեկան երիտասարդ մ'ես և ահա անկեղծ բարեկամդ որ պատրաստ է չեզ ծառայելու և ամեն կարելի եղանակ ընելու իր կողմէ։

ԱՐԱՄ. Ո՛հ, չնորհակալ եմ, ազնիւ բարեկամ, նոր չպիտի ձանձրանամ սիրտդ։

ՊԵՐՃ. Բայց եթէ ինձ խորհուրդ հարցնես նախ և առաջ պէտք է մայրդ հաճոյել և նէրա հաւանութիւնն ստանալ որպէս զի ապագային քու նպատակադ դէմ հակառակող մը չլինի։

ԱՐԱՄ. Պիտի աչխատիմ կատարել խրատդ և առաջին առթիւ պիտի խօսիմ մօրս։ Ա՛խ, բարեկամ, մայր մը միշտ մայր է գիտես և ի վերջ վստահ եմ որ պիտի զիջանի իր որդւոյն աչդպար պահանջմանց առջև։ Բայց արի տես որ միայնակ չէ և իր եղբայրն, իմ մօրեղբայրս Թորգոմ, նէրա խորհրդատուն է, և պատրաստ ամեն ինչ վերիվայր չրջելու, կարծես անյայտ հակառակութիւն մ'ունի ինձ դէմ։

ՊԵՐՃ. (ուշադիր մտիկ ընելով)· Ոտքի ձայներ կ'լսեմ, կարծեմ այս կողմը կ'մօտենան, լռէ՛ Արամ, ուրիշ խօսակցութիւն մ'ակսինք։ Ի՞նչ պիտի ընես այսօր. կ'առաջարկեմ պտոյտ մ'ընել Ծովեզրը։ Ահա, քոյրդ, (ուր կ'երևի)։

ՏԵՍԻԼ Գ·

ՆՈՅՆՊ. ԱՍՏՂԻԿ

ԱՐԱՄ. Դո՞ւ ես քոյր իմ։

ԱՍՏՂԻԿ. Ա՛խ . . . ներէ՛ (շփոթած) կարծեցի թէ միայնակ ես և կուգայի . . .

ԱՐԱՄ. Է՛հ, հոս գտնուողն լաւ գիտես Աստղիկ որ օտար մը չէ։

ԱՍՏՂԻԿ. Ա՛յ՜ անչուչա (Պերճ քայլ մը կ'առնու ընդ առաջ Աստղկեի) ինչպէ՞ս էք, Պարոն Պերճ, բաւական ժամանակ կայ որ չէք պատուած մեզ (ձեռքը կ'րտրուի)։

ՊԵՐՃ. Շնորհակալ եմ, օրիորդ, որ չէք մոռցած գիս։

ԱՐԱՄ. Ի՞նչ ըսելիք ունիր Աստղիկ։

ԱՍՏԻՆԷ. Գիտի հարցնէի եթէ այսօր պարապ ես։

ԱՐԱՄ. Ի՞նչ կ'փափաքիս, այո՛, գործաւոր մը չունիմ։

ԱՍՏԻՆԷ. Գիտի հարցնէի եթէ կուզես որ մինակին պարտէզը ընենք ուր որ կ'փափաքիս։

ՊԵՐՃ. Ես ալ օրիորդ ճիշտ այդ մասին կ'խօսէի ձեր եղբօր, երբ վրայ հասաք։

ԱՍՏԻՆԷ. Ո՜հ, դուք ես պիտի ընկերանաք մեզ, աւելի լաւ, եզբայրս ինձ հետ քիչ մը պիտի ձանձրանար, իսկ այժմ ոչ։ Ո՛րեմն որոշուած է, երթամ գլխարկս փնտռելու։

ԱՐԱՄ. Գնա, Աստինէ։ (Աստինէ վազելով կ'մեկնի)։

ՏԵՍԻԼ Ե.

ԱՐԱՄ, ՊԵՐՃ

ԱՐԱՄ. Նստիր, բարեկամ, ո՞ւր թողուցինք մեր խօսակցութիւնն։

ՊԵՐՃ. Ինչպէս ըսի, դարձեալ կ'կրկնեմ, համբերութիւն, թողունք որ դէպքերն գան մեզ գտնեն։ կ'մոռնայի ամենէ կարևորը։ Նորերս տեսակցեցայ Օր. Ալինէի հետ։

ԱՐԱՄ. Գիւղ գացած են, կ'թղթակցինք։ Վերջին գրով կը խնդրէ ինձմէ յառաջիկայ չորեքշաբթի երթալ գինք տեսնելու։

ՊԵՐՃ. (զարմացած) Ո՞ւր, իրենց տունը։

ԱՐԱՄ. Մտիկ ըրէ, իրենց բնակած տունը գիւղին հեռաւոր մի կողմը կ'գտնուի, ունի գեղեցիկ պարտէզ մը, խիտ ծառերով, կ'խնդրէ ինձմէ կէսօրէն վերջ պարտիզի դրան կողմէ ներկայանալ, ուր կ'ըսէ սիրտ սպասեմ Լարան հետ։ Անհոգ գտնուէ, կ'յաւելու, մեր քովէն չդիտէ բաժնուի Լարա, և ասկից զատ կարծեմ վատ և ամօթալի գործ մը չէ եթէ ժամուս մը չափ տեսակցինք և իրարու կարօտն առնունք։

ՊԵՐՃ. Խեղճ Ալինէ, տես թէ քու սիրոյդ համար օրքան ըղձողութիւն յանձն կ'առնու, քեզմէ աւելի քաջ է և դեռ աւանդ մտածելու ել անորմէ կասկածէ։ (Արամ տխրութեամբ գլուխը կ'ծռէ, Պերճ կ'սկսի պտտիլ)։

ՏԵՍԻԼ Զ.

ԱՌԱՋԻՆՓ, ՍՈՒՐՄԱԿ

ՍՈՒՐՄԱԿ. Տէր իմ, օրիորդը պատրաստ է և կ'սպասէ ձեզ վարը բակը։

ՊԵՐՃ. Երթանք, Արամ։

ԱՐԱՄ. Ա՛յո՛ . . . երթանք։ (Արամ եւ պերճ դուռ կ'ելլեն.)

ՍՈՒՐՄԱԿ. Սրտովս կ'արգահատիմ փոքրիկ տիրոջս վրայ։ Տէրս մեռնելէն ի վեր տակնուվրայ եղաւ տունն։ Ամէն ոք ըսկսաւ ալէս սկս հովերու փչմամբ դառնալ դէս ու դէն։ Տան Տիրուհիս իրեն համար կ'մտածէ միայն և եղբօրը հետ չգիտեմ ինչ կ'մերբնայէ։ Անտարբեր է իր զաւակաց մասին և իր ամենամեծ գործն իր ամսականներէն մի քանի ոսկ կորզելն կ'լինի։ Թէև Պարոն Արամ վերհանձն է իր հօր նման, բայց ազէ՛ ան ալ մօրը հրամանին տակ գերի մ'է։ Տեսանենք վերջն ո՞ր սիրէ երթայ, սղտօր գործեր կան մէջ տեղն (դնալի ձեռս դառնալով) Ահա տիկինն որ իր եղբօր հետ կարծեմ հոս կուգայ, փախչիմ, գիս չտեսնէ, Տարցափորձն է կ'սիսի։ (Կողմնակի պնակ մը դուրս կ'սահի)։

ՏԵՍԻԼ Ը.

Տն. ՄԱՔՐՈՒՀԻ, (ԹՈՐԳՈՄ ճակատակ դռնէ մը ներս կ'մտնեն.)
ՍՈՒՐՄԱԿ, (հեռանալ ատես)։

Տն. ՄԱՔՐՈՒՀԻ. Տունը մարդ չկայ։ Արամ Աստինէի և Պերճի հետ պտոյտի գացին նստինք և խոսակցինք։ (կ'նստին)։ Ինչ նոր լուր։

ԹՈՐԳՈՄ. Ինչ պիտի լինի հինցած փտտած լուրեր։ Նոր բան մը չկայ։ Գիտես արդէն Տիգրանի նշանտուքիւնը։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. Այո՛, գիտեմ, ո՞ր ալ գնաց գտաւ այդ ծոգած, ցամքած աղջիկը, անդը ինչ ալ գնդեցիկ երիտասարդ է, հարուստ ալ է, և կ'ըսեն իրէ տուն փնտռայ ալ պիտի երթայ առանց ամչնալու։

ԹՈՐԳՈՄ. Աղջիկը չկրնար եղեր մօրմէն բաժնուիլ։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. Վա՛յ, արևուն մեռնիմ, ատ ոչդան գլխաքիլ են հիմակուց աղջիկները, ո՞վ գիտէ ինչ պատճառ կայ այդպէս վարուելու, Նայէ՛ պոռնիկ բան մ'է, կ'ուզեն իրենց քովէ պահել որպէս զի պակասութիւններն երևան չհլնան։

ԹՈՐԳՈՄ. Իմ լսածիս նայելով բուն խնդիրը այդ չէ։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. (անհամբերութեամբ) Հապա ինչ է, ինչ է։

ԹՈՐԳՈՄ. Տիգրանի մայրը հակառակ է եղեր այդ ամուսնութեան, անոր համար չուզեր տունը հարս առնել։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. Շատ ազկ կ'ընէ, ես ալ ըսեմ, այդ աղջիկը չեմ ուզեր որ առնէ։

ԹՈՐԳՈՄ. Խնդիրն ազգական վրայ չէ, քոյր իմ, խնդիրն ամուսնութեան վրայ է, շատ կանուխ է կ'ըսէ տղուս համար ամուսնութիւնն և դեռ ժամանակ ունէր կ'առարկէր։

ՄԱՓՐՈՒՀԻ. Այդ ալ ճիշտ է, ինչ որ պակասը, մայրը գլխուն տակը, հայրը վերեկն պէս գլխուն վրայ, դեռ ալ երիտասարդ։

ԹՈՐԳՈՄ. Այո՛, դեռ քառասուն հազիւ կայ։

ՍՈՒՐՄԱԿ. (ձեռուռնն մեկուսի) Այո՛ շատ պզտիկ է, բերանը կաթ կ'հոտի։

ՄԱՓՐՈՒՀԻ. Ես ալ հայր ըլլամ, նչանը ետ կ'ընեմ։

ՍՈՒՐՄԱԿ. (միշտ ձեռուռնն մեկուսի) Ես միւս աչխարհի համար կ'յետաձգեմ։

ԹՈՐԳՈՄ. Այո՛, բայց հայրը տղուն համակարծիք է, և կ'ըսեն թէ սատճառ եղած է տղուն նչանտուութիւնը փուքացնելու։

ՄԱՓՐՈՒՀԻ. Վայ, այդ կէս մեռած ծերուկն ալ ձայն ունի տան մէջ, ուրեմն կինը ինչացու է, երբ իր էրկան խօսք չկրնար հասկընել, փառք որ ժամանակին այդ տեսակ ամուսնոյ մը չէի հանդիպած և իմ ամեն ըսածներուս դէմ դնել ինչ է չեմ յիշեր։

ՍՈՒՐՄԱԿ. (մեկուսի) Անոր համար որ, Աստուած լուսաւորէ հոգին, տիրոջս ազգութեան ժամանակ առանց անոր գիտութեան կամ հրամանին քայլ մ'իսկ չէիր համարձակեր առնելու։

ԹՈՐԳՈՄ. Ուրիշ աւելի զարմանալի լուր մը ևս կայ, լսեցի՞ր։

ՄԱՓՐՈՒՀԻ. Չէ՛, ինչ ինչ . . . ։

ԹՈՐԳՈՄ. Բայց Դերենիկի նչանտուութիւնը։

ՄԱՓՐՈՒՀԻ. (յայտնմամբ եղած) Չէ՛, ինչ զո՞վ, Դերենիկ կը նչանուի և մենք լուր չենք առներ։ Եւ որո՞ւ հետ։

ԹՈՐԳՈՄ. Շուշանի հետ։

ՄԱՓՐՈՒՀԻ. Շուշանի՛ . . . հետ. բայց սա մեր գիտցած Շուշանն է ըսածդ։

ԹՈՐԳՈՄ. Այո՛,

ՄԱՓՐՈՒՀԻ. Ա՛յ ինչ խայտառակ միութիւն է։

ՍՈՒՐՄԱԿ. (մեկուսի) Որովհետև քու ազգիկդ չուզեցի։

ՄԱՓՐՈՒՀԻ Բայց դեռ տղան հազիւ 20 տարեկան կայ, ինչ խնդութիւն է ըսես։

ԹՈՐԳՈՄ. Այո՛, 18, 20 է, 22, 23, 24, Թևրևս 25 ինչ։

ՍՈՒՐՄԱԿ. (մեկուսի) Հա . . . վերջապէս ճիշտ թիւը գըտնուեցաւ։

ՄԱՓՐՈՒՀԻ. Այս տեսակ պակաս բան չէի տեսած ու լսած։ Դերենիկ լաւ վիճակ մ'ունի և երէկ հազիւ մեծ հարստու-

Թեան տէր պիտի լինի, և երթայ այդ ապրիկն ընտրէ, բայց իրեն ստիպողն ո՞վ էր։ Տէր Աստուած, ի՞նչ օրերու հասանք, ամեն ինչ խայտառակութեան կ՚տանին։ Ինչ ալ ապնիւ, խելացի տըղայ կ՚կարծէի պինքը, բոլոր համարուստ վրայէն գնաց, վայ, ոչինչ տղայ է եղեր։

ԹՈՐԳՈՄ. *Եւ յայտարարեր է եղեր որ բնաւ ապրիկան կողմէ օժիտ չընդունիր, բայց երբ ծնողքն ուզեն, կարող են Շուշանն ալ անուան դրել դուստր, որու ազատ տէրն ինք Շուշան պիտի լինի ըստ իր կամաց գործածելու համար։*

ՄԱՓՐՈՒՀԻ. (*քանի քանի մը ձգելով աղմկայի*) *Վայ յիմար, վայ . . . . ։ Ե՛հ ի՞նչ կուզես որ լինի, չը՞սի զեռ տղայ մ՚է։ Թող հիմայէն իր ապագայ կնկան չուանը թոյլ ձգէ, տեսնենք վերջը, ծայրը ինչպէս պիտի բերէ կապէ։*

ՍՈՒՐՄԱԿ. (*մեկուսի*) *Ինչպէս որ քու ամուսինդ, անչուկ կ՚բերէր կ՚կապէր քեզի։*

ՄԱՓՐՈՒՀԻ. (*ցասմամբ*) *Ի՞նչու թողուցինք այդ տղան և Աստինէի համար չաչխատեցանք, չեմ գիտեր։*

ՍՈՒՐՄԱԿ. (*մեկուսի*) *Ամպերն սկսան ելնել փոթորիկը մոտ է։*

ՄԱՓՐՈՒՀԻ. *Գիտես որ բոլոր յանձնանքը քուկդ է Թորգոմ։*

ԹՈՐԳՈՄ. *Ես ի՞նչ յանձնանք կրնամ ունենալ։* (*Ոտք կ՚ելլէ*)։

ՄԱՓՐՈՒՀԻ. *Ի՞նչու ոտք կ՚ելնես, մեկնելու մտա՞ ունիս, չը՞նստի՞ս։*

ԹՈՐԳՈՄ. *Գիտես մշտակայ գլխուս ցաւը, ես կարծեմ թէ դարմեալ պիտի սկսիս պռոալ։*

ՄԱՓՐՈՒՀԻ. (*ճանդարտութիւն կեղծելով*) *Լաւ, չեմ պռոար, նստիր։* (*կ՚նստի*) *Այսպէս՝ ի՞նչպէս պիտի ընենք։ Աստինէի համար մէկը պէտք է գտնել, 16 տարիքը լմնցուց, կ՚ըսես Թորգոմ, խուլ ականջ մի լինիր, լաւ տղոյքները ժնոքէ չհանենք, ինչպէս ու Դերենիկի նշաւ։*

ԹՈՐԳՈՄ. *Այո՛, բայց նախ սա տղուդ գործը մաքրէ և ապա ինձմէ աղջիկդ համար վնասուտ մը ուզէ։*

ՄԱՓՐՈՒՀԻ. *Քեզի ինչ, երթէ տղաս իր խելքի վնասմամբ մէկը կ՚սիրէ, թող ուզածին չափ սիրէ, միթէ կարևորութիւն տալը կ՚արժէ՞ և առանց իմ հաւանութեան կրնայ քալ մ՚առնուլ։*

ԹՈՐԳՈՄ. *Ո՛չ, պյս անիծեալ գլխու ցաւս դարձեալ սկսաւ զիս նեղել։*

ՄԱՓՐՈՒՀԻ. (*ոգաձուքեամբ*) *Գլանիկ մը վառէ, օգուտ է։*

ԹՈՐԳՈՄ. (փնտռելով) Հատեր է, չունիմ, առնելու է։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. Կեցիր Սուրմակը կանչեմ, թող երթայ առնէ տուփ մը։ (զանգակը կ'զարնէ)։

ՍՈՒՐՄԱԿ. (մեկնուելի) վա՛յ, անշա՛հ մարդ, կասկածելով որ մի գաղջ գռներէն գերեզնք կ'արտեսեմ, կ'ուզէ կերպով մը գիս առնէն հեռացնել։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. (պռռալով) Սուրմակ, Սուրմակ, չե՞ս լսեր։

ՏԵՍԻԼ Ը.

ՆՈՅՆՔ, ՍՈՒՐՄԱԿ (Ներս մտնելով)

ՍՈՒՐՄԱԿ. Ձի՞ս կոչեցիք, տիկին։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. Այո՛, պարոն, ճամիս քաշուեցաւ, զանգակը կտարեցաւ և հապիւ կրցանք լսելի ընել մեր կոչումը։

ՍՈՒՐՄԱԿ. Տիկին մի՛ բարկանաք, մեռներս ազատ էին, մինելու համար դեղ մը կ'չինէի, գիշերները հանգիստ չունին առնէ մէջ։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. Լա՛ւ, լա՛ւ, հապկցանք, գնա՛ սենեկ Պ. Թորգոմի համար տուփ մը գլանիկ ծախու առ։ (Սուրմակ կ'մօտենայ Թորգոմի ետեւի կողմնէն)։

ԹՈՐԳՈՄ. Իմ ծխամաքաշս պիտի երթաս առնես, գետես տեղն ի ֆրանկաց թաղ։

ՍՈՒՐՄԱԿ. Այո՛, գիտեմ, Պ. Թորգոմ։

ԹՈՐԳՈՄ, Լա՛ւ, գնա, և անուշնա տա՛ր, գիտէ ի՛նչ տեսակ կ'ծխեմ։ (Սուրմակ կ'մեկնի գայրացկոտ ակնարկ մը նետելով Թորգոմի վրայ)։

ՏԵՍԻԼ Թ.

ՄԱՔՐՈՒՀԻ, ԹՈՐԳՈՄ

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. Ո՞ր թաղուցինք մեր խօսակցութեան թելը, ինչ կ'ըսէիր եղբայր իմ։

ԹՈՐԳՈՄ. Կ'ըսէի որ տղուդ խնդիրը կարգադրես մի անգամ ընդ միշտ և ապա երթաս տպիհանը համար փեսացու փնտռելու։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. Բայց ի՞նչ յարաբերութիւն ունի գեղ Աբամի սէրը, Ասմինէի նշանտուքին հետ։

ԹՈՐԳՈՄ. Այդ մասին բան մը չեմ կարող խօսիլ, բայց արդէն փեսացու մը ունիս տան բարեկամ։

ՄԱՖՐՈՒՀԻ. Զո՞վ ակնարկել կ'ուզես։

ԹՈՐԳՈՄ. Տջուդ սերտ բարեկամը, գուշդ մանող ընկերացողը, միասին պատչախ անոնց ընկերացողը, ինչ դիտնամ ես, վեհատյու մը չէ՞, ահա պատասա, որու աղջիկդ կարծեմ կ'համակրի։

ՄԱՖՐՈՒՀԻ. (խնդալով) Աղէկ բաներ պէտք է հեռացնել այդ պարոնը մեր տունէն, մեր աղջկան ոտքը կրնայ կապել։

ԹՈՐԳՈՄ. Աբղէն դուրսը ամէնքը այնպէս կ'կարծեն թէ պաշտնապէս նշանած ենք Ասլինէն Պերճի հետ, բայց քեզ բան մ'ըսեմ, գէշ տղայ մը չէ, ինչ կ'ըսես Մաքրուհի։

ՄԱՖՐՈՒՀԻ. (ծուռ. ծուռ Թորգոմի նայելով) Ի՞նչ աղջիկս ձեռքովս կրակը դնեմ, Պերճի տան մէջ ոչ չկայ, հայրը, մայրը, եղբայրը, քոյրերը, կ'զարմանամ ինչպէս ալ կրնաս մտքէդ անցնել այս տեսակ անկարելի բաներ։

ԹՈՐԳՈՄ. Լաւ խօսքը դողենք, բունէ որ բան մը չըսի։ Կ'նեղես հարցուր մ'ընել։

ՄԱՖՐՈՒՀԻ. Ա՛յո՛, հարցնելիք ի՞նչ ունիս։

ԹՈՐԳՈՄ. (մտածելով) Պարզ բան մը, որոշած ես անպատճառ Արամի սիրած աղջիկը հարս չառնուլ։ Ա՛յո՛ կամ ոչ, բայց լաւ մտածէ, վերջը չզղջաս։

ՄԱՖՐՈՒՀԻ. Ինչո՞ւ կ'հարցնես,

ԹՈՐԳՈՄ. Կ'հարցնեմ անոր համար որ այդ պատասխանէդ կախում ունի Ասլինէի նշանառութիւնը։

ՄԱՖՐՈՒՀԻ. (տատամսոտ) Ո՛չ, հազար անգամ ո՛չ։

ԹՈՐԳՈՄ. Բայց եթէ Արամ պնդէ, ապշէ, պաղատի, սպառնայ և կամ երբ տարիէ մը իր գործոյ ինքնագլուխ տէր լինի, մեթէ կ'կարծես որ պիտի յաջողիս խօսքդ ազդեցիկ ընել։

ՄԱՖՐՈՒՀԻ. (յուզեալ) Ա՛յո՛, կ'կարծեմ, վստահ եմ, եթէ սակայն կարողանաս այդ մտքիդ հանելուկն որ ինձմէ անգամ կ'պահես, տարիէ մ'առաջ լուծել։

ԹՈՐԳՈՄ. Խօսք կ'տամ, բայց դու քու կողմէդ ինչ կ'խոստանաս ինձ։

ՄԱՖՐՈՒՀԻ. Ի՛նչ որ կ'փափաքիս։

ԹՈՐԳՈՄ. Ինչ որ կ'փափաքիս ըսելով բան մը չմնար, ինչ որոշած ես ինձ համար։

ՄԱՖՐՈՒՀԻ. Դո՛ւ որոշէ։

ԹՈՐԳՈՄ. Եթէ յաջողիմ, Ասլինէի ժառանգութիւնն որ իբր օժիտ իրեն հետ պիտի տանի իր ապագայ ամուսնոյն, կէս առ կէս քեզ թողում։

ՄԱՖՐՈՒՀԻ. (ձիացմամբ) Իրա՛...։

ԹՈՐԳՈՄ. Ա՛յո՛, իրա՛։

ՄԱՖՐՈՒՀԻ. Կեցի՛ր հաշիւ մ՚ընենք, Ասահինէի ամբողջ հօրենական ժառանգն է 3000 ոսկի։ Ձեղջէ 100ն հարսանեկան նախապատրաստութեանց համար։

ԹՈՐԳՈՄ. 100ը քիչ է, եթէ 200 մը ըսես։

ՄԱՖՐՈՒՀԻ. Ի՞նչ երկու հարիւր... երկու հարիւր...։

ԹՈՐԳՈՄ. Ա՛յո՛, այդպէս պէտք է։

ՄԱՖՐՈՒՀԻ. Լա՛ւ, 200 թող լինի, կ՚մնայ 2800 ոսկի։

ԹՈՐԳՈՄ. Ըսենք որ 1400ն Ասահինէ իր հետը տանի, կ՚մնայ 1400 ևս, ի՞նչ մաս պիտի հանենք ինձ այդ 1400 ոսկիէն։

ՄԱՖՐՈՒՀԻ. Սրտանց 400ը քեզ կ՚բաշխեմ։

ԹՈՐԳՈՄ. (աճապարելով) Ահա ըսեմ անկեղծօրէն, դալ տարի նոր գործ մ՚ըսկսելու մտադիր եմ և 6–700 ոսկիի անմիջական պէտք ունիմ, հէ՛ ի՞նչ կ՚ըսես, Մաքրուհի։

ՄԱՖՐՈՒՀԻ. Լա՛ւ, թող լինի 600, բայց գործի սկսէ։

ԹՈՐԳՈՄ. Դու ևս քու կողմէ Արամի խօսք հասկցնելու աշխատէ, բայց չատ մի ծանրանար վրան։ Դրան ձայնը կ՚լսեմ և ես կ՚քաշուիմ, թերևս Արամ լինի Ասահինէի հետ։ Աւելի լաւ է ղմեզ միասին չտեսնեն։ (Կ՚մեկնի)։

ՑԵՒԹՂ Գ.

ՄԱՖՐՈՒՀԻ, (առանձին)

Դէշ գործ չէ, ահա կըրկին ութ հարիւր ոսկի անյուսալի կերպիւ ինձ կ՚մնայ։ Ձայներն այս կողմը կ՚մօտենան, եթէ տղաս է, յօրմար առիթն է խօսքը բանալու։ (Գիրք մը կ՚առնու սեղանին վրայէն եւ կարդալ կ՚ձեւնայ)։

ՑԵՒԹՂ ԳԱ.

ՄԱՖՐՈՒՀԻ, ԱՐԱՄ

ԱՐԱՄ. Բարև մայր։

ՄԱՖՐՈՒՀԻ. (առանց գլուխը վերցնելու) Դո՛ւ ես Արամ։

ԱՐԱՄ. Ա՛յո՛, մայր, միթէ անպատշաճութեամբ անհանդիստ ըրի ձեզ։

ՄԱՖՐՈՒՀԻ. Ա՛յո և ոչ (գիրքը թողլով)։

ԱՐԱՄ. Ուրեմն կ՚քաշուիմ, ներէ (կ՚սկսի դառնալու մեկնելու)։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. (դանդաղօրէն) Ազէկ միտքս ընկաւ, կեցիր, քեզ խօսելիք ունիմ, ուր կ՚գայիր։

ԱՐԱՄ. Իւր սենեակը, հանուելու գնաց։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. Մօրեղբայրդ։

ԱՐԱՄ. Չտեսայ, չգիտեմ։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. Լաւ, մոխիկ ըրէ՛, դիտէս որ քայրդ դուրսը կը բամբասուի։

ԱՐԱՄ. (զարմացած) Ինչո՞ւ բամբասուի, և ինչո՞ւ համար։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. (բարկութեամբ) Միթէ չէիս երեւակայեր թէ ինչո՞ւ, ինչ պիտի լինի երբ քեզի նման անհոգ եղբայր մ՚ունենայ։ Դեռ չատ բաներ կ՚խօսին։ Չեմ հասկնար որ քայրդ, Պերճի, բարեկամիդ հետ կ՚սիրաբանէ կ՚ըսեն։

ԱՐԱՄ. (տխրութեամբ մեղմիկ) Կ՚զարմանամ որ դու ևս, մայր, դուրսը թափուած լուրմունքներուն կարևորութիւն կ՚տաս,

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. Այս ինչ դեղեցիկ պատասխան. ինչպէ՞ս կարեւորութիւն չտամ երբ աղջիկս կ՚բամբասեն։

ԱՐԱՄ. Եւ ո՛վ չեն բամբասեր։ Միթէ մեզ հայոցս սեպհականն, ժառանգական հիւանդութիւնը չէ՞ բամբասանքն։ Ի՞նչ կ՚լինի և չեն խօսիր, չեմ յիշեր դէպք մը, գործ մը լաւ կամ վատ որ առանց բամբասանաց տակի անցնի։ Եւ տակից գատ (հետզհետէ բորբոքելով) լաւ գիտես դո՛ւ, մայր, և ամենքը գուրսը որ Պերճ հոգի կ՚տայ Օր. Նուրուի վրայ և մտերս պիտի նշանուի։ Այժմ ներէ՛ ինձ քեզ հարցնել, մայր, քի՞չ բան թափեցին Պերճի այդ անկեղծ սիրոյն վրայ, քի՞չ ապտեղութիւն ժայռքեցին թէ բարեկամիս և թէ իր սիրականին համար։ Բայց միթէ փոյթ ըրաւ Պերճ, բնաւ, եթէ ամեն լսուածներուն ականջ կախելու լինէր վաղուց պիտի պարտաւորէր հատարակաց քմահաճոյքին համար մեռայն իր սէրէն հրաժարիլ և ամեն ինչ, խոստումնե, երդումը դրժելով՝ Նուրուէ հեռանալ։ Բայց իր վրայ եղած բոլոր վայրահաչութեանց խուլ ականջ լինելով՝ չդադրեցաւ տեսակցելէ իր Նուրուի հետ և ահա այսօր հաւանութեամբ երկու կողման ծնողաց Պերճ կ՚յաջողի իր սէրը պսակով մը նուիրագործել։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. (ձեղը մտած զայրացմամբ) Այդ ինչքա՞ն բան դուրս տուիր, հասկցա՛յ։ Կ՚երեւի ծուռ տեղեկութիւններ տուած են ինձ։

ԱՐԱՄ. Այո՛, մայր իմ, ծուռ տեղեկութիւններ տուած պիտի լինիս, քանի որ կ՚համարձակիմ ըսելու, ինձ համար հո ծուռ տեղեկութիւններ կ՚տուաւնաս։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. Ի՞նչ ըսել կ'ուզես։

ԱՐԱՄ. Կարծեմ ըսածս չատ պարզ է։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. (աննոգ) Չեմ հասկնար։

ԱՐԱՄ. Կամ չհասկնալու որոշում առած ես. քու դաւկիդ գոյացմանդ միշտ խուլ կ'մնաս։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. Մխթէ Պէրճ սորվեցուց քեղ մօրդ հետ այդ տեսակ լեզու մը գործել, (հանդիսաւոր ձեւով մը) որու հետ կ'խօսիս խնդրեմ։

ԱՐԱՄ. Կ'կարծէի մօրս հետ խօսիլ, բայց ձեր կծու ձայնը կ'ստիպէ զիս յիշել թէ պարտաւոր եմ միշտ իմ սրտի անկեղծ աղաղակը զսպել հեղձելու աստիճան։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. Մեծ մեծ բառեր, բայց եթէ խորը մտնենք ալիտի տեսնենք դատարկութիւնը։

ԱՐԱՄ. Կ'կարծէ՞ք, մայր։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. (տեղատորուելով) Լեզուիդ տակ բան մը կայ, է՞ր չխօսիս, տեսնենք թէ ինչ է որ կ'աղաղակէ, կ'հեղձէ . . . ։

ԱՐԱՄ. Հրաման կ'տաք խօսելու։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. Այո՛, խօսէ տեսնենք։

ԱՐԱՄ. Բայց կարծեմ լաւ գիտէք խօսելիքս, գոնէ աղատեցէք զիս չփոթութենէ մը։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. Բանի որ յանձն առի մինչև ծայրը մտիկ ընել, կարծեմ չիոթելու տեղի չկայ բնաւ։

ԱՐԱՄ. Լաւ ուրեմն, մայր, ուշ դրէք, քանի որ ձեր որոշումն ալիտի վճռէ ձեր որդւոյն երջանկութիւնն կամ յաւէտ դժբաղդութիւնն։ (պահ մը կանգ առնելէ վերջ) Գիտէք արդէն որ երկու տարիներէ ի վեր կ'սիրեմ, կ'պաշտեմ անեղծ, անմեղ, գեղանի օրիորդ մը և փոխադարձ անչէջ սիրով կ'պաշտուիմ, Հարուստ չէ նէ, բայց հարստութեան վրայ չկայանար գիտէք երջանկութիւնը, դառնութեան վերջին կէտն հասած եմ և դուք միայն կարող էք զիս բուժել՝ տալով ձեր հաւանութիւնը և այդ սիրուն աղջկան ձեռքը խնդրելով նէյրա ընտանիքէն։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. (խոժոռ դեմօք) Մխթէ զայն սիրելու սկսած պահուդ ինձմէ խորհուրդ հարցուցիր որ այժմ եղեր ձեռնտուութիւնս կ'խնդրես։

ԱՐԱՄ. Ճիշտ է, մայր իմ, ձեր առարկութիւնը, բայց, բաբէ՛, մխթէ սիրտը խորհուրդ կարող է հարցնել երբ կ'սկսի խիզախ ընթանալ։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ. Ինչպէս որ սկսար, կրնաս նաև լմնցնել, ես բան մ'ալ չեմ խառնուիր։

ԱՐԱՄ· Մայր իմ, կ'աղաչեմ անգութ մի լինիք ձեր որդւոյն նկատմամբ։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ· (բարկութեամբ) Ինչպէ՞ս, ինչպէ՞ս ըսիր, անդութ կ'անուանես զիս և կ'համարձակիս, ո՞վ ես դու, ի՞նչ վիճակ ունիս որ կ'ելլես ամուսնութիւն կ'պահանջես ինձմէ։

ԱՐԱՄ· Խնդրեմ, մայր, մի բարկանաք, ներեցէք չկրցայ զըսպել բառ մը։ Վիճակ կ'ըսէք, բայց տարիէ մը ըսա իմ հօր կամաց վիճակ մը չպիտի ունենամ վերջապէս։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ· Ազէկ որ կ'ըսես (մեղմութեամբ) Թող անցնի այդ տարին և այն ժամանակ կ'խօրհինք։ Մեզք, մեզք, միթէ ասոր համար զաւակ ունեցանք որ չուտ մը մեղ Թողուն երթան, մեզք քաշածներուս, մեզք տքնութեանցս, ինչ չեմ քաշած գինք մինչև այս տարիքը բերելս և ահա կ'ուզէ բաժնուիլ ինձմէ։ (Կ'սկսի լալ եւ իր դէմքը բաշկինակով ծածկել)։

ԱՐԱՄ· (կ'շփոթի, ջուր կ'վճտոռ, չգտներ, ծնկաց վրայ կ'գայ մօրն առջեւ) Ո՛չ, մայր իմ, խնդրեմ մի՛ լար, մի՛ վրդովիր կ'պաղատիմ, գացող չկայ, քեզմէ բաժնուող չկայ։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ· (ձեծեծագին) Մեզք, մեզք . . . ։

ԱՐԱՄ· (մօր ձեռները բռնելու աշխատելով) Մայր իմ, մըտիկ ըրէ՛, լսէ՛ ըսելիքս, ո՛չ կ'համբերեմ տարի մը, երկու տարի եթէ կ'ուզես, քանաւ եթէ կ'փափաքիս, ո՛չ խնդրեմ, մի՛ լար։

ՑԵՍՈՒՔ ԺԲ·

ԱՌԱՋԻՆԵՔ, ՍՈՒՐՄԱԿ (կամացուկ ներս մտնելով)

ՍՈՒՐՄԱԿ· (մեկուսի) Ըսի՛, այս քիչ մ'առաջ լարուած մեքենայութեան ոգին է, դամբանականն է, կ'զարմանամ տիրոջս որ առանց աչքնալու իր քսանը չորս տարիներէն՝ տղեկի մը պէս ծուռը դրեր է մօրն առջև (կ'մօտենայ դեպի Արամ՝ բարձրաձայն) ա՛խ, տէր իմ, ինչ ունի տիկինն (կ'սկսի պօռալ) չուտ հասէք, չուտ բժիշկ մը։

ՄԱՔՐՈՒՀԻ· (գլուխը վերցնելով) Լռէ՛, անպիտան, վվլուկ մի հաներ, բան մը չէ՛, նիհար մնացած եմ՛, չիզերս ոտք եկան։ Ի՞նչու եկար առանց կանչուելու։

ՍՈՒՐՄԱԿ· Բայց տիկին, կուզայի ծանուցանել որ սեղանը պատրաստ է և Օրիորդն ու Պ· Փորդոմը ձեզ կ'սպասեն ի սեղանատունն։

ԱՐԱՄ. *Երթանք, մայր իմ։ Գնա՛ Սուրմակ, հիմա կուզանք։* (Սուրմակ դուրս կ'ելնէ) *Ահ, մայր եմ, Ներքէ՛, կ'ուզես թէս մոռնալ։* (Տիկին Մարդունի ակամայ շարժմամբ Արամի թեւը կը մոնի եւ դուրս կ'ելնեն)։ Վերջը կ'ելնէ

(Շարունակելի)

ԱՌ ՆԻ

Թէ ճուխրէ համարձակ
Քեզ ոսկեհիւս մի պսակ,
Իբր անկեղծ մի ճուխր
Ընդունէ զայն անտարբեր:

Թէ գայ վանել քո հոգւոյն
Խոր կսկիծն վիշտն անհուն,
Իւր փայփայիչ շնչիկն
Մի մի յուզուիր բանիւրին:

Սէւ աչերուդ երազուն
Նայուածք խորունկ ու խօսուն
Թէ հանդիպի, դուն կայ առ..
Մի դուն լինիր սիրահար:

Թէ այտերուդ յուսավառ
Վրայ զգաս իւր շունչն վառ,
Մի խռովիր այլ տոկա՛,
Իւր տաք շնչիկ ցրտանայ:

Թէ շրթներուդ ճուներուն
Ժպտինեն, փորձեն տալ համբոյր
Մի խուսափէ, դուն ոգի,
Ջերմ հետք ճորա ջանհետի:

Թէ մի սիրուն հիւսք ծաղկէ
Պարանոցդ բոլորէ,
Ընդունէ զայն արտովին
Չի դուն սիրես բոլր ծաղկին:

Երբ զգայուն քո սրտիկ
Մրմնջէ տաղ մի մեղմիկ,
Գայ այցելել քեզ շողիկ
Գրկէ զանի մի պահիկ:

Թէ ճուխրէ քեզ քնար
Փորձէ մատներդ ոչ ճարտար,
Սորվէ երգել ու յուզել
Թէ չգիտես դուն սիրել:

Թէ բեհեզէ կամ բաւշէ
Հագուստ մի քեզ ճուխրէ,
Ըսէ ահոր անվեհեր
Ան զայս ու ինձ սիրտ մը բեր:

Ու երբ սիրտ, սէր ու հոգի
Անպատիր քեզ ճուխրուին
Երջանիկ կեանքն, այդ է խինդ,
Ո՛ն, գրկէ զայնս միշտ ու պինդ:

ՀՈՒՇԱՆ

ՋԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ամսոյս 19ին Կիրակի առաւօտ քաղաքիս Ս. Աստիւածնոս եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ Տիրացու Սահիան Ճանիկեանի ձեռնադրութիւնն ի քահանայութիւն՝ ձեռամբ Գեր. Սահակ Եպիսկոպոս Խապայեանի, ըստ վիճակաւոյ տեղւոյս ժողովրդեան և ըստ հրամանի Ս. Պատրիարք Հօր։

Նոցա համար, որոց սրտերու մէջ դեռ վառ կը մնայ ազգային եկեղեցւոյ առաքելաւանդ սովորութեանց մասին երկիւղած յարգանք և կրօնասիրական ջերմեռանդութիւն, հոգեզմայլ խնդութեան նոր առիթ մը կ'ընծայէր սոյն հանդէսն, որու նմանն քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր տեսնուած չէր քաղաքիս մէջ։ Քահանայական կոչումը արդէն ուրբաթ երեկոյեն սկսած էր և ժողովրդեան յոգնախառն բազմութիւն մը, Պատ. Կրօն. ժողովոյ մէկ յայտարարութենէն տեղեկանալով՝ թէ Խապայեան Սրբազան հանդերձեալ էր Կիւրա'ի օր պատարագել Ս. Աստիւածնոս եկեղեցւոյ մէջ և կատարել նորընծայի օծման արարողութիւնը, նոյն օրը քաղաքիս զանազան թաղերէն և արուարձաններէն դունդ դունդ կը դիմէր սոյն հոյակապ եկեղեցին, որ արդէն պարագային համեմատ հանդիսաւոր երեւոյթ մը ստացած էր։ Տիկնանց բազմութիւնն, վերնատան յարկերն անբաւական դտնելով՝ հետզհետէ կը դրաւէր աջակողմեան դասն և նոյն ուղղութեամբ արանց յատկացեալ վայրերը։ բան մը՝ որ ամեն անդամ կ'պատահի, երբ արք մեծ մասամբ կը թերանան իրենց բարեպաշտական պարտաւորութեանց կատարման մէջ, և այս պարագան դժբաղդաբար միակ չէ՝ իր տեսակին մէջ . . . ։

Աւետարանի ընթերցուածէն առաջ սկսաւ կատարուիլ ղեսատաւորման և օծման արարողութիւնը՝ ծանր և հանդիսաւոր եղանակաւ։ Սրտառուչ բան մ'էր տեսնել տիրացու Սահիան սարկաւագն՝ որ ծնրադիր և գլխիկոր աւանդատունէն ծանր ծանր կը յառաջանար երգեցողութեամբ դպրաց և քահանայից դասուն և ի վերջոյ նոյն համեստ դիրքով կը մոտենար պատարագիչ Սրբազանի գոգլև՝ ընդունելու համար քահանայական վեմ պաշտօնի վերջին դրոշմը։ Ձեռնադրողն քահանացուէն կը

պահանջէր իւր ընդունելու բարձր կոչման արժանի յատկութիւնները, վարուց սրբութիւն, Աստուածապաշտութիւն և ուսումն վարդապետութեան. մինչդորդող Հայրն կ'երաչխաւորէր զայնս՝ «ըստ կրէ պանել մարդկային բնութեան, և զպրաց դասն ամեն անգամ սրտառուչ ձայնիւ կ'երգէր ի դիմաց ժողովրդեան. «Աբժանէ՛ ե»: Սայն հանդէսը, թէև ըստ ինքեան պարզ, այլ ունէր խորհրդաւոր նշանակութիւն և յուղիչ երևոյթ մը ներկայից համար, որոց չատերն առաջին անգամ ականատես կըլլային այսպիսի տեսարանի մը: *

Ձեռնադրութիւնէն անմիջապէս ետք Նորին Գերազատութիւնն ընտրելով իրեն «Որդի՛ մարդոյ, տէր կացուցանէ զքեզ ի վերայ տանդ Իսրայէլի» Աստուածաչունչ խօսքն, զեղեցիկ և ազդու յորդոր մը կարդաց առ նորընծայն յայտնելով թէ միայն անունն և արտաքին կերպարանքը չեն կարող քահանայութեան ստորոգելիքը լինիլ, այլ հոգեկան և բարոյական ընտիր ընտիր բարեմասնութիւնք: Պատուիրեց նմա՝ իբր անճնադիր հովիւ չրջիլ միշտ ժողովրդեան մէջ, ըստ օրինակի երկնաւոր վարդապետին, հետապօտել յարաժամ նորա հոգեկան վիշտերն և բարոյական հիւանդութիւնները և զայնս սփոփել և դարմանել Աւետարանի կենսարուխ վարդապետութեամբ: Այցելել ոչ միայն մեծատանց պալատներն և այդ տիրող մոլութիւնները բառնալ, այլ մանաւանդ աղքատաց խարխուլ խըրճիթներն, և լինիլ նոցա համար վշտաց մէջ սփոփիչ հրեշտակ մը, յուսահատութեան մէջ երկնային փարոս մը և վերջապէս արժանի մինչդորդ մը ընդ մէջ մարդկան և Աստուծոյ: Բարոզիչ Սրբազանն խիստ յուզուած կը խօսէր և ժողովուրդն երկիւղած բարեպաշտութեամբ ամփոփուած՝ մինչև իբր հոգւոյն

* Տարօրինակ և անժամանակ կը թուի մեզ երեքշաբթի աւուր «Հայրենիքի» յօդուածագրին յայտնած կարծիքները, իբր թէ քահանայացուն անարժան եր իւր ընդունելու բարձր կոչման և թէ՝ մի միայն նիւթական հարկի բերմամբ ընդգրկած եր կրօնական վիճակը: Արդէն տեղւոյս կրօն. պատ. ժողովը յիշեալ անձը կանխապէս քննութեան ենթարկած և քահանայութեան արժանի դատած ըլլալով՝ Ս. Պատրիարք Հայրն ևս մասնաւոր հեռագրաւ (16 Յուլիս) հրամայած եր խաղալեան Սրհազանի՝ զայն քահանայ ձեռնադրել, հանդրգրութիւնը ստորագրող պատուաւոր ազգայնոց փափաքին համեմատ: Արդ, եթէ իրօք կայնի երէոսպէդնէ (թէև չնք հաւատար) ոչք կը հակառակէին ձանիկեանի քահանայացման, ինչո՞ն նախ քան զձեռնադրութիւն ներկայացան Սրբազանին՝ իրենց դանդաւանքն յայտնելու համար . . .

խորը կը ցնցուէր ի լուր այն ահաւոր պարտականութեանց՝ զոր եկեղեցին կը դնէ իւր պաշտօնէից վրայ։ Տէր Յովհաննէս հայրն ևս անմասն չէր այս տպաւորութենէն. արտասուքը նորա դէմքը կ՚ողողէր։

Նորին Գերապատուութիւն ի վերջ իր բանից թուեց այն պատճառներն որովք ինքնաբերաբար յորդորուած էր նորընծայի անունն Յովհաննէս դնել։ Ինք, Երուսաղէմի պանդուխտ Եպիսկոպոս մը, Ջմիւռնիա ուր կոխելէն ի վեր աւուած էր Աստուածահանմահ երախտեաց արժանի հիմնարկութիւններ, դպրոց և հիւանդանոց, որոց առաջինն իւր մասնաւոր ծախիւք, իսկ երկրորդն իւր ընտիր հարազատին աջակցութեամբ կառուցած էր հանդուցեալ բարեյիշատակ Յովհաննէս Եպ. Սպարթալեան։ Առ մեծ բարերարն երախտագիտական խորին զգացումէ մը ներշնչեալ՝ յանուն նորա կատարած էր այդ անուանակոչութիւնը, ուզելով այսպէս յիշեցնել նորա յիշատակը։ Գեր. Սրբազանին այս մասին ցոյց տուած անչահախնդրութիւնն ու աղնուամտութիւնը, արդարև մեծն գովեստէ վեր էր։ Քաղաքիս մէջ տիրող սովորութեան մը համեմատ, Աղն. Տիկին Սրբուհի Յ. Սպարթալեան թէև տակէ առաջ քանիցս փափաք յայտնած էր քահանայուի ծախքն անձամբ հոգալ ի յիշատակ իւր ընտանեաց, բայց իւր այս բարեպաշտական ցանկութիւնն իրագործած չլինելով՝ Խապայեան Սրբազանն ծագելիք դժուարութեանց առաջն առաւ իւր յօժարակամ պատրաստականութեամբ ի մեծ գոհունակութիւն ժողովրդեան։

Գեր. Տահակ Եպիսկոպոս Խապայեան ընկեր Խորհրդոցի, մօտ 42 տարեկան միջահասակ, թխատիպ դէմքով, խորամտանց և վառվռուն սև աչերով լրջադէմ եկեղեցական մ՚է։ Այն բանիերուն և ուսեալ եկեղեցականներէն է՝ որք իրենց անձնանուէր և անձնուէր գործունէութեամբ Երուսաղէմի Միաբանութեան զարդն ու պարծանքն են։ Նոքա, այք երբեմն ուսուցչական ամպիոնի վրայ տեսած են, երբ ժառանգաւորաց հետևանքի մէջ բնական գիտութեանց դասախօսութիւն կ՚ընէր, նորա անձին, վարմանց և խօսակցութեան մէջ անվրէպ կը գտնեն նոյն աղնուութիւնը, նոյն անզիմադրելի հրապոյրը, նոյն պերճախօսութիւնը և նոյն գաղափարաց բարձրութիւնը։ Իւր այս ընտիր բարեմասնութեանց չնորհիւ յաջողած է իւր աշակերտաց սրտին մէջ երախտագիտութեան և սիրոյ անմոռանալի հետքեր թողուլ։ 71–81 ուսուցչութեան և անօրէնութեան ար-

դիւնաւէտ պաշտօններ վարած է ճեմարանի մէջ։ 81–86 Երուսաղէմի նուիրակ ղրկուած է ի Ռուսաստան և իւր այս դժուարին պաշտօնն մեծ յաջողութեամբ կատարած, որով և իրաւամբ արժանի եղած է եպիսկոպոս ձեռնադրուելու։ 75 Նոյեմ. 24ին։ Երբ 84ին դեռ ի Ռուսիա կ'գտնուէր, վանուց Տնօրէն Խորհրդոյ կողմէ Ազատ լուսարարապետութեան բարձր պաշտօնին կոչուած է, զոր մինչև ցայսօր կը վարէ։ Այս ընտրութիւնը իւր տեսակին մէջ բացառիկ է. վասն զի ցարդ տեսնուած չէ վարդապետ մը որ 36 տարեկան հասակին մէջ այդպիսի բարձր համարման և անսահման վստահութեան արժանացած լինի։ Նորին Գերապատուութիւն անդամակից է Տնօրէն Խորհրդոյ և վերջերս կաթողիկոսական ընտրութեան առթիւ Ս. Աթոռոյն կողմէ պատգամաւոր ղրկուած ըլլալով Էջմիածին, ի դարձին, երբ Զմիւռնիա կը հանդիպէր, տեղւոյս աղգայնոց թախանձանաց գիջանելով՝ 15 օր քաղաքս մնաց և իւր ներմաստ քարոզներով ժողովուրդն հոգևորապէս մխիթարեց։ Շատ ցաւ զգաց Նորին Գերապատուութիւնը տեսնելով տեղւոյս քահանայից դասուն անտարբերութիւնն իրենց նուիրական պաշտօնի վերաբերմամբ, որով յաչս ժողովրդեան օր ըստ օրէ կը նուաղէն իրենց յարգն ու համարումը։ Ուստի ամսոյս 13ին երկուշաբթի առաւօտ եկեղեցւոյ բեմէն սաստկապէս նշուլակեց նոցա շահամոլութիւնը. ըլ մինչդեռ Ս. Սուրիաննոս եկեղեցւոյ մէջ քահանաներէն մին առանձին պատարագի խորհուրդը կը կատարէր, մնացեալ քահանայք մամոնային եռևէն վազեր էին մինչև ի գերեզմանատուն՝ անչքութեան մատնելով Աստուծոյ նուիրական տաճարը . . . ։

Երուսաղէմի միաբանութեան ընտրելագոյն անդամներէն մին է նաև Գեր. Գէորգ Ծ. վարդապետ Երէցեան, Երուսաղէմի նուիրակ և Պատրիարքարանի կողմէ հոգևոր այցելու Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ և Աւստր–Հունգարիոյ, որ վերջերս Պուլկարիոյ հայոց կողմէ կաթողիկոսական Պատգամաւոր ղրկուած ըլլալով Էջմիածին, ի դարձին քաղաքս եկաւ և իւր խմաստալից քարոզներով ոչ նուազ ոգևորեց ժողովուրդն ի սէր և յԱստուածապաշտութիւն։ Նորին Գերապատուութիւնն ժողովրդի խնդրանօք ամսոյս 20ին երկուշաբթի օր պատարագ մատոյց Ազգ. Հիւանդանոցի կից Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուր ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը և քարոզ խօսելով՝ յստակ և վաւերուն ոճով բացատրեց՝ թէ մարդուս վախճանական նը-

պատակն է Աստուած, և կեանքը՝ ընթացք մ'է դէպի այդ վախճանը։ Յետ աւարտման եկեղեցւոյ Նորին Գերապատուութիւնը քահանայից դասէն չըջապատեալ՝ հոգեհանդստեան պատշաճ կատարեց՝ Ազգ անմահ բարերարաց Յակոբայ և Յովհաննու գերեզմաններուն վրայ։

Գեր. Խապայեան ինչպէս նաև Գեր. Երէցեան՝ երուսաղէմայ հեմարանի մէջ աւարտած են իրենց ուսմունքն յաւուրս տեսչութեան և ուսուցչութեան Ամեն. Մելքիսեդ եկ Արքազանինք Ռուսանիոյ Խամայիլա քաղաքը ծնած, 38 տարեկան, վայելչակազմ, երկայնահասակ է և քաջառողջ։ Վանուց մէջ բարձր պաշտօններ վարած է, որոց գլխաւորն է հեմարանի տեսչութիւնն 81–90, ուր մեծ յաջողակութեամբ կատարած է։ Նոյնպէս 81 թուականէն սկսեալ անդամակից է Տնօրէն ժողովոյ։ Ի Ռուսանիա հոգևոր այցելութեան ժամանակ այն աստիճան սիրելի եղած է ժողովրդեան, որ վինք Ռուսանիոյ առաջնորդ ընտրած են և իրենց այս որոշումը Պատրիարքարանի հաղորդած։ Եթէ Նորին Գերապատուութեան այս մասին առաջարկած լինչ լինչ իրաւացի պայմաններն նկատողութեան առնուելով Պատրիարքարանի կողմէ յաջող արդիւնք մ'ստանան, յուսալի է որ Ռուսանիոյ ազգայինք իրենց գործոց գլուխն ունենան ընտիր բարեմասնութիւններով օժտեալ եկեղեցական մը։ Գեր. Երէցեան ուսեալ հոգևորական մ'է, հմուտ Ֆրանսերէնն, Ռուսերէնն և Ռուսաներէնն լեզուաց։

Նոյնի Գերապատուութիւնք քաղաքս գտնուած ժամանակ հիւր ընդունեցին երուսաղէմի Գործակալ Մեծ. Սարգիս էֆ. Աղասեանի տունը, որ վայելուչ հիւրընկալութեամբ պատուասիրեց զանոնք և մեծ գոհունակութիւն քաղաքիս հայ հաստատակութեան, որոյ մասին ի պիտոյ հանրութեան հրապարակաւ մեր խորին չնորհակալիքը կը յայտնենք նմա։

Նոյնի Գերապատուութիւնք ամսոյս 23ին Խոխվիկէ Թէֆէէ Բաթպանէ չոգենաւով մեկնեցան ի Յոպպէ, թողլով շատ քաղցր յիշատակ մը Զմիւռնացւոց սրտին մէջ։ Մաղթենք որ այսպիսի բանիբուն և բարեմարդ հոգևորականաց թիւն բազմանայ մեր մէջ ի փառս Ս. Աթոռոյն և օգուտ մեր բազմաչարչար Ազգին։

Ա. Տ.

ՀՈՆԴԻՍ*

ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ

Բարեյիշատակ Յովսէփ Իզմիրեանցի կտակին տրամադրութեան համաձայն՝ Սահակ-Մեսրոպեան գրական մրցանակաբաշխութեան հանդէսն տեղի ունեցաւ երէկ Գալաթիոյ խորհրդարանին մէջ ի ներկայութեան Ազգ. կեդր. վարչութեան կրօնական և բազաքական ժողովականաց, ինչպէս նաև Ռուսմիական խորհրդոյ անդամոց մէկ մասին։ Ներկայ էին նաև Գեր. Սիմէոն արքեպիսկոպոս Սէֆէրեան, Գեր. Մաաթէոս եպիսկոպոս Իզմիրլեան, Գեր. Գարեգին եպիսկոպոս Սրուանձտեանց, Գեր. Սահակ եպիսկոպոս Խասպեան, Պատրիարքական փոխանորդ Գեր. Գաբրիէլ Ծ. վարդապետ Ճէվահիրճեան և այլ մի քանի եկեղեցական դարք։

Ա.մեն. Ս. Պատրիարք Հայրն անձնական տկարութեան պատճառաւ բացակայ լինելը ծանուցած ըլլալով, հանդէսը բացուեցաւ ընդ նախագահութեամբ Գեր. Սիմէոն արքեպիսկոպոսի Սէֆէրեան, ժամ 4ին, և Իզմիրեանց կտակի Գործադիր Մնայուն Յանձնաժողովոյ ատենադպիր Ա.րժ. Տ. Յովհաննէս աւագ քահանայ Մկրեան յանձնաժողովոյ կողմէ հետևեալ Տեղեկագիրն ընթերցաւ.

Ա.մեն. Ս. Պատրիարք հայր, և Պատ. տեարք.

«Ա.յս վեցերորդ անգամն է որ Իզմիրեանց կտակի Գործադիր յանձնաժողովս պատիւ կ'ունենայ ներկայացնել Ձեզ՝ բարեյիշատակ Յովսէփ Իզմիրեանցի կտակին համեմատ մրցանակի արժանանալու նպատակաւ յանձնաժողովոյս ղրկուած աշխատութիւններն։

Կը յիշէք անշուշտ որ, արդէն անցեալ տարիէն մնացած էր ի վերջնական քննութիւն վճռելոյ Մխիթարեան միաբանութենէն Ա.րժ. Հ. Բարսեղ Սարդիսեանի «Պատմանգեղոս և իւր բազմադարեայ գաղտնիքը» գործն։

Սոյն տարեշրջանիս մէջ ներկայացան նաև հետևեալները։

«Դիւան եկեղեցական պատմութեան Հայոց» անուն ձեռագիր աշխատութիւնն Ա.րժ. Գիւտ քահն. Ազանեանի ի Թիֆլիս։

* Ըստ խնդրոյ Իզմիրեանց կտակի Գործադիր Յանձնաժողովոյ կ'հրատարակենք սոյն յօդուածն Աւետիս քաղելով։ Ծ. Խ.

«Պատմութիւն Հայոց դպրոցականութեան և չինութեան եկեղեցւոյ Նոցա ի Լիվոռնօ քաղաքի», աշխատասիրութեամբ Արժ. Հ. Մեսրոբ վարդապետ Ոզուրլեանի, տպագրեալ ի Վենետիկ 1891։

«Եղիշէի պատմութեան աշխարհաբար թարգմանութիւնը» ի Պարոն Հ. Դուկասեանցէ, տպագրեալ ի Թիֆլիս 1891։

Արդ, Ադաթանգեղոսի քննագատական երկասիրութեան վրայ զանազան քննչաց կարծիքն ամփոփելով տեսնուեցաւ որ թէեւ գործն արդարեւ իրրեւ արդիւնք բազմաչխատ հետազոտութեանց՝ ունի կարեւորութիւն և արժանիք, սակայն ըստ ոըում Հայոց Եկեղեցւոյ նուիրապետական հիմերն ինչ ինչ կետերու մէջ ծամածռելու հանդամանքն ունէր և իրր այն չէր կրնար ըստ բուն ոգւոյ կտակարարին, և ըստ բացորոշ կանոնի՝ հաստատեալ Ազգային Վարչութենէ, մրցանակի արժանանալ, Յանձնաժողովս հարկադրեցաւ ի բաց թողուլ։

Նոյնպէս ի բաց թողուեցաւ Եղիշէի պատմութեան գործն, քանզի իրրեւ լոկ թարգմանութիւն աշխարհաբար լեզուի, չունէր ոչինչ հետազօտիչ հանգամանք և ընդարձակ լուսաբանութիւն,

Իսկ Լիվոռնօյի հայոց դպրոցականութեան պատմութեանը վրայ քննիչ Գեր. Տ. Մեսրիսեդէկ սրբազան արքեպիսկոպոսի տեղեկագիրն անբաւական դտնուեցաւ, մանաւանդ նորա համար՝ որ պատմիչն չանացած էր ցոյց տալ թէ Լիվոռնօի դպրոցականք ի սկզբանէ անտի Հռոմէադաւան լինէին։

Աւասիկ ի տեղեկութիւն պատուարժան հանդիսականացդ կընթերցանեմք սոյն տեղեկագրի դլխաւոր հատուածներն, որոյմ կցուած է նաև Գեր. քննիչին Լիվոռնօյ ըրած ճանապարհորդութեան տարիւ նոյն քաղաքի դպրոցական հայոց վրայ դրած, և 1874 թուի Սիոն ամսագրի մէջ հրատարակած յօդուածը։

Գալով «Դիւան եկեղեցական պատմութեան» աշխատասիրութեան՝ Գեր. Տ. Մատթէոս սրբազան Իզմիրեանն, որոյ յանձնուած էր սոյն գործին քննութիւնն, հետեւեալ տեղեկագիրը մատուցած է առ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն, զոր պատշաճ կը դատենք՝ ընթեռնուլ։

Ինչպէս կը տեսնէք, Գեր. քննիչն արժան դատած է որ սոյն աշխատութիւնն պահուի Սահակ–Մեսրոպեան մրցանակաց։

Յանձնաժողովս նկատելով որ այս տարի ներկայացեալ միւս աշխատութիւնք արդէն յառաջ բերուած պատճառներով չէին

կրնար բաղդատուիլ «Դիւան եկեղ. Պատմութեան» անուան եալ գործուն հետ. և մինս կողմանէ նկատելով որ այս աշխատութիւնն, թէեւ ոչ ստուար, բայց ունի ըստ բանի հեղինակին տակաւին յարակից ժողովածոյք և նիւթեր՝ կ'ամբողջացնեն դարուս սկիզբները պատահած ազգային եկեղեցական դէպքերու պատմութիւնն ի քայլերութիւն աշխատասէր Տ. Գիւտ քահանայ Ալանեանի որոշեց նուիրել նմա մրցանակի կէսն, այն է երեսուն օսմանեան ոսկի:

Այս առթիւ հարկ կը համարինք յայտարարել միանգամ ընդ միշտ, թէ մրցանակի գումարէ յառաջ եկած ո և է խնայողութիւն յանձնաժողովոյս գոհունակութիւն չպատճառեր, բայց տակաւին նուազագոյն արժանաւոր աշխատութեանց:

Դիտելի պարագայ մ'է նաև որ վերջին հինգ շրջանի մէջ արտասահման բնակեալ գրագէտներ արժանի հանդիսացան մրցանակի, մինչդեռ մեր Ցամկաստանի գլխաւոր վանօրայք և գրագէտք չունեցան ո և է գրական և կանոնաւոր աշխատութիւնք:

Մասնաւոր և խորին շնորհակալութիւն կը յայտնենք այս տարուան պատուարժան քննչաց, որ անաչառապէս և ըստ պատշաճի կատարեցին իրենց յանձնուած քննութեան հոգն:

Եւ ի վերջոյ կը խնդրեմք, Սրբազան Նախագահ, որ բաղմեբախտ Սրբոց Թարգմանչաց մեծին Սահակայ և աքանչելւոյն Մեսրոպայ յիշատակաց տօնի հետ, օրհնէք և դիւշատակ ի Տէր հանդուցեալ կտակարարին՝ դրասէր Յովսէփ Իզմիրեանցին, որ այս մրցանակն յատկացուցած է նոցա պանծալի անուամբ ընծայել մեզ աշխատասիրողաց:

Սոյն տեղեկագրին ընթերցումէն յետոյ, Քաղաքական ժողովոյ առենապետ Վ. սեմ. Սիմոն պէյ Մաքսուտ խօսք առնելով՝ գովեստիւք խօսեցաւ Իզմիրեայ կտակի անթերի և անաչառ դործադրութեան համար յանձնաժողովոյ տարած ջանից վրայ և յանուն ազգ. Վարչութեան շնորհակալութիւն յայտնեց:

Սորա ի պատասխանի, յանձնաժողովոյ առենապետ, Վ. սեմ. Գաբրիէլ Էֆէնտի Նորատունկեան, շնորհակալութիւն յայտնեց Ազգ. Վարչութեան Վ. սեմ. առենապետին՝ յանձնաժողովոյ նկատմամբ արտայայտած ղգացմանցն համար և յարեց թէ յանձնաժողովոյ պաշտօնավարութեան չրջանը լրացած ըլլալով, ընդհանուր համարտուութեան տեղեկագիրն առաջին առթիւ պիտի մատուցանի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան:

Այն յաւտարարութենէն յետոյ, Գեր. Նախագահ Ս. Հայրն յառին կանգնեալ, ինչպէս նաեւ բոլոր Հանդիսականք, հոգեհանգստեան աղօթք մը կարդաց և օրհնեց պիշատակն կատարար բարերարին, ձայնակցութեամբ ներկայից։

ՓՇՐԱՆՔ

Հանճարի առաջին պայմանն է անկեղծութիւն, եւ ինչ որ անկեղծ է միշտ անարատ է։ ՏԻՒՄԱ ՈՐԴԻ

Սէրը պիտոյք մ'է, բնաւորութեան մի ոյժն է, ամենէ մեծն եւ ամենէ անձրամիշտն է, եւ, ամեն բնական այժերուն պէս, կայծակին, շոգիին եւ ելեկտրականութեան պէս, կարելի է ուղղել զայն, օգտակար ընել եւ կատարելագործել։ ՆՈՅՆ

Ի՞նչ դիւանագիտութիւն, ի՞նչ հնար, ինչ նրբամտութիւն հարկ կ'լինի երբեմն ի գործ դնել, որպէս զի մարդ ընելու միջոցը գտնէ ինչ որ պարտ էր ընելու իրաւունքը պարզապէս ունենալ։ ՆՈՅՆ

Մարդս իմին իր մէջ կ'պարունակէ ամեն կենդանի բնութեան ոյժերն այն առանձնաց որ առնչ կ'լսդրդորուին հատատելու որ հրէշային ամեն առարին ոյժերու հոմադրութիւնն է, եւ երէ իմ առաջինն է, այս է պատճառն որ յիմին կ'բռնանգակէ բոլոր բնական ոյժերը· ինչպէս նաեւ սիրոյ ամեն բարոյական տարրները։ Ր· ՄԱՆԴԻԿԱՑԱՆ

Ամուսնանալէն առաջ, հարկ է երկար ժամանակ խորհիլ հաւնելի մ'ու դրամարկղի մ'առջեւ։ ՆՈՅՆ

Գեղանի կին մ'ունենալու համար կին առնուլը, կ'նշանակէ շատ առէ զնել հողի կտոր մ'ուսկից կ'ճայիս երկին մ'որ ամենուն կ'պատկանի։ ՆՈՅՆ

Գեղանի կին մ'ունենալու համար կարգուիլն զրկէ միշտ հայրենական ժառանգութենն ոսկի բանի համար ծախել է։ ՆՈՅՆ

Ով որ կրնայ հաւատալ որ երկու համբոյրներ իրարու կ'նմանին, թէ երկու զգուանք հաւասար են, երբէք կարդացած չէ սիրոյ ալբոմներ։ ՆՈՅՆ

ՄՏԱԾԻՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՀՈՋԻ

Գեղուշ դեղնագոյն մազեր, որ իր ուղղահայեաց գլխուն վրայ կ'ալօրին խիտ առ խիտ՝ մատնելով իր հաստատակամ բնաւորութիւնն. լայն ճակատ՝ երկուստեք թեթևակի գմբեթարդ՝ որ երևան կ'հանեն իր բանաստեղծական հակումն. ուռուցիկ աչեր՝ որ իր ծաղրածու և զուարթ բնաւորութեան յատկանիշներն լինելիք կ'մուխն. սրածայր քիթ մը յունական՝ որ մչտակայ հեգնութիւն կ'արտայայտէ. բարակ շրթեր՝ թերևս հեչտասիրական ձկտմանց նիշեր՝ որ չեն կարող աքօղել դոյզ մը ակռաներ՝ անզուսպ, անհաշտելի՝ որ բուսած են դևպի դուրս և անշուշտ ի մանկական հասակի անհանդարտ բնաւորութեան ապացոյցներն են, թէև ընդհանրապէս կ'պահուին իր փոքր պերճերուն ծայրին տակ. ահա Հոչէի դիմագիծը:

Հոչէ ունի կապոյտ երկնագոյն աչեր՝ որ ըստ իր կամաց կարող են ստանալու պէս պէս գոյներ՝ ինչպէս՝ տգէտի մը ակնապիշ հայուածքն, կամ զարմացմամբ լի՝ տատամսոտ ապշութիւն մը, թէև Հոչէ՝ հետաքրքին նայուածքի մ'առջև կ'մատնուի ակամայ, և իր աչաց մէջ վաւվռուն փայլակներ կ'շողան: Խոբուն կ'ծուխ նման անյատակ և խորհրդաւոր երկնից պէս անհուն, անծանօթ: Կ'երևին անդ մերթ ընդ մերթ սահող սուր կայծեր, որք չանթի մը նման կ'փայլատակեն, բայց անմիջապէս կ'մարին՝ մթութեան մէջ թողլով իր ակնարկն:

Միշտ հասակ մ'ունի Հոչէ, բայց հասուն խելքի մը բանալին ամուր կ'բռնէ իր ափին մէջ: Ամպարանօք գլխուն հակում մը տալով օրօրուն՝ կ'քալէ, բայց քրտնելու տատիմանին երբ կ'հասնի կ'չափաւորէ իր քայլերն՝ կամ բոլորովին կանգ կ'առնու եթէ գթութեան քոյր մը հոգածու բանայ իր դուռն պինք ներս հրաւիրելու . . . :

Հոչէ աւելի կ'սիրէ գիշերն քան ցերեկն, կ'պաշտէ մանաւանդ լուսնի գիշերները ծովու եզրն զանուիլ և ձկնորսութեամբ պարապիլ: Հակառակ իր անհաշիւ բնաւորութեան ժամերով կ'տպասէ որ իր կարթին ճուկ մ'անցնի և եթէ ղպայ որ ձեռնունայն պիտի դառնայ՝ հակառակ պարապ այից մէջ՝

Ճարպիկ է, մինչև անդամ ձուկն իր ձեռքն կարմին անցնել և յաղթական ջրէն դուրս հանել . . . :

Բայց երբեմն կ'մոռնայ կարմ, ձուկ և ալ ձեռքը եռանկիւնի դէպ վեր բռնած, մատներովն անդադար որօրելով իր պեխն՝ կ'թաղուի, կ'սուզի մտածմանց մէջ. կարծես լուսնի լոյսն ծովու սպիտակ սաւանին վրայ կ'բեկբեկէ՝ հին, անցեալ սիրալիր նըկարներ, կամ անշուշտ կ'վոխադրուի պահ մը Ալբանտեանի եղրն կամ Հիւսիսային երկիր մը՝ առնելու համար կարօտն ըսպիտակափայլ, կաթնագոյն դէմքերու և ոսկեգոյն մազերու, որոց հեռաւոր յիշատակներն՝ չեն հեռանար Հոչէի հոգւոյն մէջէն . . . :

Հոչէի սիրտն հրաշալիք մ'է քանդակագործութեան՝ անդ կ'գտնուին պէս պէս նկարներ, ամենքն չարժման մէջ: Որովհետև Հոչէ թռչնիկի մը նման կ'ախորժի չարունակ մէկէն մի՛սին սաւառնիլ և ամենուրէք թառիլ: Անձանձրոյթ, անվհատ, անդադար կ'սուրայ:

Հոչէ դեռ չէ գտած իր բոյնն և մտաղիր չերևիր դուն դրօճել զայն գտնելու համար, բայց անշուշտ, ի վերջէ՝ պիտի գտնէ իր Կլէոպատրան՝ որու հպարտ քնքուշ ու յոյր ոտիցը տակ գաւարուն՝ պիտի ճգնի գրաւել նէրա ակնարկն, ստանալ նէրա ժպիտն, վայելել նէրա բոյրն և ի վերջէ լինիլ նէրա Անտոնիոսը հաւատարիմ, սիրակէզ . . . :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՄՅԼ ԵՒ ՄՅԼՓ

Ջարմանալի ֆպզիոպսիհոլոգիական. — Թէև տղայք տեսայ իրարու հետ կ'կռուին բայց եթէ իրենցմէ մին վտանգի մէջ կամ պատժոյ ենթակայ գտնուի, իսկոյն կ'միանան: Այս մասին կարելի է մէջ բերել շատ օրինակներ, և ամենէ դուարճալին է Հարօի վարժարանին մէջ պատահած հետևեալ դէպքը: Տոքտոր Վօկան տեսուչն երեկոյ մը կոչունքէ դարձած առեն կ'տեսնէ իր մի աշակերտն որ պարտէզը կ'պտըտակր ննջարան դանուելու տեղ: Աշակերտն տեսուչը տեսնելով կ'սկսի սպադօրէն վազել որ խոյս տայ, նայնը կ'ընէ և Տ. Վօկան և կ'յաջողի վախուստականը բռնել դգեստին մի ծայրէն: Աշակերտը հազուստին մի կտորը տեսչին ձեռքը թողուվ վերջապէս կ'փախչի: Տ. Վօկան

կ'յուսայ երևան հանել յանցաւորն այդ ղեռսի կտորին չնորհիւ, բայց երբ դատարան կ'մտնէ կ'տեսնէ որ բոլոր աչակերտներն իրենց ղեռսին ծայրէն կտրած են դիտմամբ այնպէս որ յանցապարտը կ'ազատի կրելիք պատժէն։

Կայրի հարց ժամպոյց.— Նորագոյն գիւտն է կոյրերու ժամացոյցը։ Մէն մի թուի միջև փոքրիկ երիմ մը հատատուած է, երբ ժամ մը կը լրանայ նոյն ժամուան համար դրուած երիմը վար կ'իջնէ։ Երբ կոյրը ուզէ իմանալ թէ ժամը քանի է. կը փնտռէ թէ որ երիմները վար իջած են, և այսպէս միշտ տատներկու կ'համրէ։

Սուէյզ պարանոյը.— Անցեալ տարի Սուէյզի պարանոցէն անցած նաւերուն ղուտ տակառաչափը 1890 տարուանէն 1,607։ 268 տակառաչափ աւելի է, և 1889էն 1,915,600 տակառաչափ։

1891 տարւոյ մէջ պարանոցէն անցած նաւերուն թիւը 4,207 էր, իսկ 1890ին 3,425 և 1889ին 3,589։ Այս յաւելման պատճառն է, անգլիական նաւերու բազմանալը, որ 1889ին 2,611 և 1890ին 2,822էն իսկ 1891ին 3,217 ի բարձրացան։

ԱԶԳ.

Բարեյիշատակ Յովսէփ Իշխիրեանցի կտակին տրամադրութեան համաձայն՝ Սահակ-Մեսրոպեան գրական մրցանակաբաշխութիւնն տեգի ալիսի ունենայ յառաջիկայ տարի յաւուր ծնընի Սրբոց Թարգմանչացն Սահակայ և Մեսրոպայ։

Հետևապէս՝ այն ամեն հեղինակք ու բանասէրք որ ազգային դպրութեան և պատմութեան վերաբերեալ ի և է երկասիրութեամբք կը փաքաքին մասնակցիլ սոյն մրցանակաբաշխութեան, կը հրաւիրուին մինչև յառաջիկայ տարւոյ Յունվարի սկիզբն յուղարկել առ Ա.Ժեն. Սրբազան Պատրիարք Հայրն ի Կ. Պոլիս իրենց աշխատասիրութիւնները։

Տպագրեալ երկասիրութիւնք երեք օրինակ պէտք է յուղարկուին, իսկ ձեռագիրք մի օրինակ որք ետ չեն տրուիր։

Կ. Պոլիս, 29 Յունիս 1892

Խմբագիր-Տնօրէն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ՄԱՑՐ ՑՈՒՑԱԿ

ՀԱՑԵՐԷՆ ՀԵՌԱԳՐԱՑ

Հրատարակեալ ի Մխիթարեան Միաբանութենէ

Հատ Ա.

ՎԻՍՏՐԻԱ

Տետր Ա.

Ցուցակ Հայերէն ձեռագրաց Կայսերական Մատենադարանին

Ի վիէննա Գին 1, 80 Ֆր.

ԱՌՏՆԻՆ

ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Յօդուածոյ

Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

Կ. Պոլիս Տպագր. Ն. Կ. Պէրպէրեան. Գին 8 դահեկան արծաթ.

ԹՈՒՂԹԻ ՓԱՌԻ

Հայէացանական վիպակ. Գրեց

ԱՐՇԱԿ ԷՖ. ՉՈՊԱՆԵԱՆ

Կ. Պոլիս Տպագր. Թ. Սանճազեան—1892—Գին 3 ղր. արծաթ

ԹՐԹՈՒՈՒՄՆԵՐ

Նոյն Հեղինակի. — Տպագր. Ն. Ճ. Ահարեան. — Գին 2 1/2 դրչ.

ԳՈՒԹԻԹԻՆ

Քերթուած. — Նոյն Հեղինակի — Գին 1 դրչ.

ՊԱՏՄԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ

Ամեն մէկ տարեդիմն է Չմիւռնիոյ համար $3\frac{1}{2}$ ազդ. մէկ ժամուն է, իսկ դուրսերու համար՝ 4։

Բաժանորդագրութիւնն տարեկան է, և յանձամբէ կ'սկսի ոչ որ տարուան ընթացքին մէջ բաժանորդագրուի, որդին հրատարակեալ ամսոյ թիւը կ'ընդունի

Ադդ, գաւառաց համար տարեդիմն է $2\frac{1}{2}$ մէճիտ

Խմբագրութեանս վերաբերեալ ամեն նամակ, ձեռագիր պէտք է ուղղել առ խմբագիր-Տնօրէնն Մ. Մամուրեան

ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Բաժանորդ. գրութիւ ու գրդը կրնայ դիմել
ՉՄԻՒՌՆԻՈ. առ խմբագիր-Տնօրէնն.
Կ. ՊՕԼԻՍ ՄԱՅ. Ն. Կ. Պէրպէրեան. Լուի Ջապոլէ ճոպոէ, 63.
» » » Տիրան Ազատեան, Մէհմետ-Ալի խաշ խան 7.
ՏՐԱՒԶՈՆ ՄԱՅ. Գարուն Ս. Չիլինկիրեան.
ՄԱՐՍԻԼԻԱ ՄԱՅ. Ս. Մէրզայեանց. M. S. Mirzayantz. MARSEILLE.
ՄԱՆՉԻՍԹԷՐ ՄԱՅ.-Տիգրան Վարդետեան. M. Dicran Vardetian MANCHESTER
ՎԱՐԻՆ ՄԱՅ. Վ. Մատոսեան.
ԴԱՀԻԼ. Ն. Մ. Ալթաբմեան.
ԱՏԱՍՅԱ. ՄԱՅ. Շ. Սիմոնեան